

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

EX. A
S. O. U.
STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1945: 64
JUSTITIEDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE
ANGÅENDE
UNDERLÄTTANDE AV
DELTAGANDET I ALLMÄNNA VAL
AVGIVET AV
1944 ÅRS VALLAGSSAKKUNNIGA

STOCKHOLM

1945

Statens offentliga utredningar 1945

Kronologisk förteckning

1. Betänkande med förslag till utlänningslag och lag angående omhändertagande av utlänning i anstalt eller förläggning. Norstedt. 169 s. Ju.
2. Betänkande med förslag till organisation av en luftfartsstyrelse m. m. Norstedt. 68 s. K.
3. Betänkande rörande särskilda åtgärder vid återförandet till civil verksamhet av till beredskaps-tjänstgöring inkallad personal. Hæggström. 74 s. F6.
4. Betänkande angående den husliga utbildningen. Beckman. 167 s. S.
5. Betänkande med utredning och förslag angående yrkesutbildning av sjöfolk av manskapsgrad samt åtgärder till höjande av sjöfolkets allmänna och medborgerliga bildning. Idun. 370 s. E.
6. Utredning rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande. 7. Förslag till åtgärder för livsmedelsforskningens ordnande. Hæggström. 150 s. H.
7. Betänkande rörande Sveriges smalspåriga järnvägar. Del 1. Allmänna synpunkter. Idun. 109 s. K.
8. Betänkande rörande Sveriges smalspåriga järnvägar. Del 2. Blekingenätets järnvägar. Idun. 124 s. 1 pl. K.
9. Promemoria med förslag till arrendebestämmelser för kommunal jord. Marcus. 66 s. Jo.
10. Betänkande och förslag rörande effektivisering av skyddshemselevernas eftervård m. m. Marcus. 158 s. S.
11. Utredningar angående ekonomisk efterkrigsplanering. 8. Framställningar och utlåtanden från kommissionen för ekonomisk efterkrigsplanering. 2. Betänkande med förslag till vissa åtgärder i syfte att under depression stimulera avsättningen av varaktiga konsumtionsvaror m. m. Marcus. 153 s. Fi.
12. Investeringsutredningens betänkande med förslag till investeringsreserv för budgetåret 1945/46 av statliga, kommunala och statsunderstödda anläggningsarbeten. Marcus. viij, 350 s. Fi.
13. Bilagor till investeringsutredningens betänkande med förslag till investeringsreserv för budgetåret 1945/46 av statliga, kommunala och statsunderstödda anläggningsarbeten. Marcus. 83 s. Fi.
14. Socialpolitikens ekonomiska verkningar. Frageställningar och riktlinjer. Av C. Welfinder. Beckman. 113 s. S.
15. Stadsplanoutredningen 1942. 3. Förslag till byggnadslag m. m. V. Petterson. 660 s. Ju.
16. Betänkande med förslag till nyorganisation av kyrkomusikerbefattningarna m. m. Del 1. Hæggström. 210 s. E.
17. Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 5. Tiden juli 1943—juni 1944. Idun. 484 s. F6.
18. Normalbrandordning för städer, köpingar och municipalsamhällen. Norstedt. 21 s. K.
19. Normalbrandordning för landskommuner. Alternativ 1. För kommuner med bygdebrandförsvaret och skogsbrandförsvaret samordnade. Norstedt. 21 s. K.
20. Normalbrandordning för landskommuner. Alternativ 2. För kommuner, i vilka skogsbrandförsvaret ordnats för sig. Norstedt. 22 s. K.
21. Betänkande och förslag rörande upplysningsverksamhet om och inom försvaret. Katalog- o. Tidskriftstryck. 142 s. F6.
22. Ungdomen och nöjeslivet. Ungdomsvårdskommitténs betänkande del 3. Hæggström. 372 s. Ju.
23. Socialvårdskommitténs betänkande. 10. Statistisk undersökning angående folkpensionärernas bostadsförhållanden m. m. Beckman. 108 s. S.
24. Betänkande angående grundpenningväsendet. Marcus. 64 s. H.
25. Betänkande och förslag angående statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet. Hæggström. 83 s. E.
26. Kommitténs för partiellt arbetsföra betänkanden. Bilaga nr 1. Riktlinjer för skapande av socialväsendets forskningsorganisation. Av Hj. Cederström. Idun. xx, 296 s. 4 pl. S.
27. 1944 års uppborädsberedningens betänkande med förslag till omläggning av uppborädsförbandet. Marcus. 589 s. Fi.
28. Straffrättskommitténs betänkande med förslag till ändringar av strafflagen för krigsmakten i vad den berör brott mot staten och allmänheten. Norstedt. 85 s. Ju.
29. Straffrättskommitténs betänkande med förslag till ändrad lagstiftning om ämbetsbrott av präst. Norstedt. 26 s. Ju.
30. Utredningar angående ekonomisk efterkrigsplanering. 9. Framställningar och utlåtanden från kommissionen för ekonomisk efterkrigsplanering. 3. Betänkande angående den svenska handelspolitiken efter kriget m. m. Marcus. 124 s. Fi.
31. Utredningar angående ekonomisk efterkrigsplanering. 10. Sysselsättningsundersökningar. Marcus. 224 s. Fi.
32. Betänkande angående dyrtorsgrupperingen. Hæggström. 400 s. Fi.
33. Betänkande angående yrkesutbildningen i Norrland. Sv. Tryckeri AB. 301 s. Jo.
34. Betänkande med förslag angående kommissionärsväsendet vid statens förvaltningsmyndigheter m. m. V. Petterson. 160 s. S.
35. 1944 års skattesakkunniga. 1. Betänkande med förslag angående vissa spörsmål på den allmänna kommunalbeskattnings område. V. Petterson. 231 s. Fi.
36. Utredningar angående ekonomisk efterkrigsplanering. 11. Framställningar och utlåtanden från kommissionen för ekonomisk efterkrigsplanering. 4. Betänkande angående vissa arbetsmarknadsfrågor m. m. Marcus. 91 s. Fi.
37. Betänkande angående revision av kommunala fondbildningslagen m. m. Hæggström. 80 s. Fi.
38. Kommunindelingskommittén. 2. Betänkande med förslag till riktlinjer för en revision av rikets indelning i borgerliga primärkommuner. Hæggström. 342 s. S.
39. Kommunindelingskommittén. 3. Bilagor till kommunindelingskommitténs betänkande med förslag till riktlinjer för en revision av rikets indelning i borgerliga primärkommuner. Hæggström. 124 s. S.
40. Utredning rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande. 8. Slutbetänkande med utredning om silikatkemisk forskning och läderforskning m. m. Hæggström. 94 s. H.
41. 1941 års reumatikervårdssakkunnigas betänkande. Del 3. Utredning om reumatikervårdens utbyggnad och vidtagande i övrigt av åtgärder för de reumatiska sjukdomarnas bekämpande. Idun. 194 s. S.
42. Utredningar angående ekonomisk efterkrigsplanering. 12. Framställningar och utlåtanden från kommissionen för ekonomisk efterkrigsplanering. 5. Betänkande angående övervakning av konkurrensbegränsande företeelser inom näringslivet. Marcus. 175 s. Fi.
43. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. Bilaga 5. Skolungdomens vägledning till utbildning och yrke. Av E. Neymark. Idun. 277 s. F6.
44. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. Bilaga 4. Lärjungurvalet till studielinjer med den nuvarande realskolans mål. Av E. Dahr. Idun. 123 s. F.
45. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 5. Skolans betygssättning. Idun. 89 s. E.
46. Socialvårdskommitténs betänkande. 11. Utredning och förslag angående revision av lagen om folkpensionering. V. Petterson. 304 s. S.
47. Betänkande om skolmåltiderna. Beckman. 322 s., 1 bil. S.
48. Naturvetenskapliga forskningskommittén. 1. Den naturvetenskapliga forskningens behov av personal, anslag och lokaler. Förslag om inrättande av ett naturvetenskapligt forskningsråd. Beckman. 243 s. F.
49. Betänkande med förslag till förordning om vissa investeringsfonder m. m. Marcus. 129 s. Fi.
50. Betänkande om förlösningsvården. Beckman 186 s. S.
51. Betänkande om akademikernas amorteringsproblem. Beckman. 67 s. S.
52. Betänkande med förslag angående reglering av den territoriella församlingsindelningen i Göteborg. Eldner. Göteborg. 107 s., 2 kartor. F.
53. Statistiska undersökningar kring befolkningsfrågan. Beckman. 419 s. S.
54. Utredningar angående ekonomisk efterkrigsplanering. 13. Sysselsättningen under och närmast efter kriget. Av E. Westerlind. Marcus. 247 s. Fi.
55. Betänkande om åtgärder för beredande av vila och rekreation åt mödrar och barn. Beckman. 173 s. S.

(Forts. å omslagets 3:dje sida.)

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1945: 64
JUSTITIEDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE
ANGÅENDE
UNDERLÄTTANDE AV
DELTAGANDET I ALLMÄNNA VAL

AVGIVET AV

1944 ÅRS VALLAGSSAKKUNNIGA

STOCKHOLM 1945

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

454580

STATENS OFFENTLIGA TRYCKERIET 1914

BRITANNISKA

ANVÄNDNINGEN

UNDERSÖKNINGEN AV

DELTAGANDET I LÄRMÄNNAS VAL

AV

1914 ÅRS VALSÄLLSKAPEN

1914

STATENS OFFENTLIGA TRYCKERIET

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Justitiedepartementet.

Den 14 april 1944 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för justitiedepartementet att tillkalla högst sex sakkunniga att inom departementet verkställa av riksdagen begärd utredning om underlättande för de röstberättigade att deltaga i allmänna val.

Med stöd av detta bemyndigande tillkallade chefen för justitiedepartementet den 9 maj 1944 såsom sakkunniga undertecknade f. d. landshövdingen E. A. Beskow, ledamoten av riksdagens andra kammare ombudsmannen D. E. Hall, ombudsmannen L. T. Kolmodin, ledamoten av riksdagens första kammare direktören E. A. Lindblom, assessorn vid Stockholms rådhusrätt Å. Nordwall och förbundssekreteraren A. Pettersson, varjämte departementschefen utsåg Beskow att tillika vara de sakkunnigas ordförande. Såsom de sakkunnigas sekreterare har undertecknad Nordwall tjänstgjort.

De sakkunniga, vilka antagit benämningen 1944 års vallagssakkunniga, hava under sitt arbete samrått med representanter för medicinalstyrelsen och generalpoststyrelsen samt folkbokföringskommittén.

Efter att hava avslutat sitt arbete få de sakkunniga härmed vördsamt överlämna betänkande angående den verkställda utredningen.

Särskilt yttrande av undertecknad Hall bifogas.

Stockholm den 22 december 1945.

A. BESKOW.

DAVID HALL.

LENNART KOLMODIN.

E. A. LINDBLOM.

Å. NORDWALL.

ANTON PETTERSSON.

Den 14 april 1944 beslutade Riksdagen att för den del som avsåg att tillkalla hösten 1944 års riksdag att denna skulle öppnas den 14 september 1944 av riksdagen begär uttalande om underlåtenhet för de riksdagsledamöterna att delta i riksdagen.

Med stöd av detta beslutade Riksdagen den 14 april 1944 att riksdagen skulle öppnas den 14 september 1944. Den 9 maj 1944 samlades riksdagen till sin första sammanträde i Beskow, ledningen av riksdagen övertogs av riksdagsledamöterna H. H. Hall, ombudsmanen L. J. Kornelius, ledningen av riksdagen övertogs av riksdagsledamöterna E. A. Nordwall, ordförande i riksdagen, och A. Nordwall och förbundsförbarn A. Nordwall. Riksdagen öppnades den 14 september 1944 och riksdagen öppnades den 14 september 1944.

De riksdagsledamöterna vilka antagit beslutet den 14 september 1944 om att riksdagen skulle öppnas den 14 september 1944 har varit riksdagsledamöterna H. H. Hall, ombudsmanen L. J. Kornelius, ledningen av riksdagen övertogs av riksdagsledamöterna E. A. Nordwall, ordförande i riksdagen, och A. Nordwall och förbundsförbarn A. Nordwall. Riksdagen öppnades den 14 september 1944 och riksdagen öppnades den 14 september 1944.

Stockholm den 22 december 1947

A. BERSÖW
LENNART KORNELIUS
E. A. NORDWALL
A. NORDWALL
ANTON PETERSSON
DAVID HALL

Inledning.

Genom lagen den 12 februari 1937 (nr 41) om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen genomfördes en reform i fråga om sättet att utöva rösträtt vid val till riksdagens andra kammare i syfte att underlätta deltagandet i dessa val. Möjlighet bereddes därigenom den som på grund av vistelse å annan ort var förhindrad att utöva sin rösträtt vid valförrättningen i det valdistrikt han tillhörde att avlämna sin valsedel vid valförrättning i annat valdistrikt. Därjämte infördes rätt för väljare att i vissa fall före valdagen avlämna valsedel till särskilda röstmottagare, nämligen dels för dem som med skäl kunde antagas komma att å valdagen vistas utom riket och dels för vissa yrkes- och tjänstemän, om det med skäl kunde antagas, att de till följd av tjänstens utövning icke kunde komma tillstädes vid valförrättningen i något valdistrikt. Den som ville rösta på något av nämnda sätt skulle därvid förete särskilt utdrag ur röstlängden, utvisande att han var röstberättigad vid valet.

På begäran av 1941 års riksdag verkställdes samma år av inom socialdepartementet tillkallade sakkunniga utredning av frågan, huruvida och i vad mån deltagandet i kommunala val kunde underlättas på liknande sätt som beträffande andrakammarvalen (SOU 1941: 28). De sakkunniga, som ansågo, att det för andrakammarvalen år 1937 införda röstningssättet icke lämpligen kunde tillämpas å kommunalval, föreslogo i stället för de kommunala valens vidkommande, att röstning före valdagen i samma omfattning som vid andrakammarvalen skulle få ske inom riket å fast postanstalt och utom riket å svensk beskickning eller svenskt konsulat, som Kungl. Maj:t bestämde, samt att personer, som å valdagen icke vistades inom sitt eget valdistrikt, skulle beredas möjlighet att å valdagen rösta å fast postanstalt utom valdistriktet. Även vid röstning i nu angiven ordning skulle väljaren innehava röstlängdsutdrag.

I huvudsaklig överensstämmelse med detta förslag framlade Kungl. Maj:t vid 1942 års riksdag proposition (nr 98) med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253) m. m.

I två vid sistnämnda riksdag väckta motioner (nr 203 i första kammaren och nr 271 i andra kammaren) hemställdes, att kravet på företeende av röstlängdsutdrag vid röstningen måtte bortfalla.

Konstitutionsutskottet tillstyrkte i sitt utlåtande (nr 5) över propositionen den däri föreslagna anordningen samt anförde bland annat följande:

I de med anledning av propositionen väckta motionerna har hemställts, att kravet på att vid röstningen förete röstlängdsutdrag måtte bortfalla och ersättas med föreskrift, att väljare till röstmottagaren skall uppge namn och hemvist samt det val,

i vilket han önskar deltaga, och i fall där röstning sker före valdagen den anledning, som kan medföra rätt till sådan röstning. Samma anordning förordades av en partiorganisation i dess yttrande över det till grund för propositionen liggande sakkunnigförslaget. Såsom departementschefen anför, synes emellertid kravet på företeende av röstlängdsutdrag motiverat med hänsyn därtill att eljest risk för valfusk förefinnes. Om röstlängdsutdrag icke erfordrades, skulle det vidare kunna förekomma, att valkuvert icke befordrades till rätt sammanräkningsmyndighet. Erfarenheten från tidigare valtillfällen har visat, att många väljare icke äga kännedom om inom vilket valdistrikt de äga rösträtt samt att väljare, som bytt bostad, ofta icke äga kännedom om i vilken röstlängd de äro upptagna. Med den av motionärerna föreslagna anordningen kunde även — särskilt i större kommuner indelade i ett betydande antal valdistrikt — svårigheter uppstå att vid röstsammanräkningen återfinna väljaren i röstlängden. Med hänsyn till vad sålunda anförts har utskottet icke nu funnit skäl tillstyrka motionärernas förslag.

Riksdagen biföll propositionen, varefter bestämmelser om det nya röstningssättet meddelades genom lagen den 17 april 1942 (nr 177) om ändring i vissa delar av kommunala vallagen.

Sedan den nya röstningsmetoden kommit till användning vid 1942 års kommunalval, inhämtades från ett flertal myndigheter och organisationer yttranden om ändamålsenligheten av bestämmelserna om röstning å postanstalt samt angående lämpligheten av att införa motsvarande regler i lagen om val till riksdagen.

År 1943 verkställdes av en inom justitiedepartementet tillkallad sakkunnig utredning rörande vissa ändringar i sistnämnda lag, avseende införande av det vid de senaste kommunalvalen tillämpade röstningssättet jämväl vid andrakammarval. I en av den sakkunnige avlämnad promemoria¹ föreslogs, att samma röstningsmetod, som år 1942 infördes beträffande de kommunala valen, skulle användas även vid andrakammarvalen.

Vid 1944 års riksdag framlade Kungl. Maj:t i överensstämmelse med den sakkunniges förslag proposition (nr 10) med förslag till lag angående ändring i lagen om val till riksdagen. I propositionen anfördes bland annat följande:

I ett yttrande har ifrågasatts att upphäva kravet, att den som vill rösta annorledes än vid valförrättning i hemorten skall innehava utdrag ur röstlängden, utvisande att han är röstberättigad vid valet ifråga. Detta krav gäller för närvarande såväl vid röstning å postanstalt, beskickning eller konsulat vid kommunala val som vid röstning enligt den år 1937 med avseende å andrakammarval införda metoden. Företeende av röstlängdsutdrag avser bland annat att skapa garantier för valsäkerheten, och det kan därför ej anses tillrådligt att eftergiva de nu gällande fordringarna på denna punkt. I likhet med den sakkunnige finner jag således, att kravet på företeende av röstlängdsutdrag bör bibehållas.

I en vid samma riksdag inom andra kammaren väckt motion (nr 100) hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag om underlättande av deltagandet i val till andra kammaren och kommunala val. I motionen framhölls, att kravet på företeende av röstlängdsutdrag icke borde bibehållas, enär detta vore förenat med stort besvär för väljarna, samt yttrades vidare bland annat följande:

¹ Promemorian finnes såsom bilaga fogad vid propositionen nr 10 till 1944 års riksdag.

De vägar, som måste beträdas för att bereda alla väljare någorlunda lika möjlighet att deltaga i de allmänna valen, finnas i stort sett angivna i de yttranden, som avgivits av socialdemokratiska partistyrelsen och i motionen I:203 vid 1942 års riksdag, och torde här icke behöva refereras. Men dessutom uppkomma vissa andra frågor om avlägset boende väljares möjlighet att deltaga i val, som icke närmare ha berörts i dessa framställningar. För stora delar av landsbygdens folk äro emellertid dessa frågor av så stor betydelse, att de icke böra förbises i en kommande utredning. Vill man bereda alla medborgare likvärdiga möjligheter att inverka på statens och kommunernas styrelse, böra icke formella svårigheter få hindra ett försök att underlätta valdeltagandet även för dem.

Konstitutionsutskottet hemställde i sitt utlåtande (nr 2), att riksdagen måtte bifalla propositionen med viss ändring, avseende tiden för postanstalts öppet-hållande för röstmottagning, samt att riksdagen i anledning av motionen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag i frågan angående underlättande för de röstberättigade att deltaga i allmänna val. I sistnämnda avseende anförde utskottet följande:

Den omständigheten, att utskottet med nyss nämnda undantag tillstyrker det i propositionen framlagda lagförslaget, innebär ej, att utskottet betraktar den för de kommunala valen redan införda och nu jämväl för valen till andra kammaren förordade nya röstningsmetoden såsom en slutgiltig lösning på frågan om det eller de lämpligaste sätten för underlättande av de röstberättigades deltagande i allmänna val. Redan den omständigheten, att systemet med röstning på postanstalt, i trots av de omfattande militärinkallelsorna hösten 1942, kom till förhållandevis ringa användning vid de då förrättade kommunalvalen, talar för, att så icke bör anses vara fallet. Det är emellertid såsom utskottet redan tidigare vid upprepade tillfällen framhållit av vikt, att de röstberättigade i största möjliga utsträckning beredas möjlighet att utöva sin rösträtt. Utskottet finner det angeläget, att en allsidigt sammansatt sakkunnigberedning redan före de förestående andrakammarvalen tillkallas inom vederbörande departement med uppgift att med stöd av erfarenheterna från 1942 års kommunalval och 1944 års andrakammarval undersöka frågan om det nya röstningssystemets förenkling samt om dess komplettering.

Sedan riksdagen bifallit utskottets hemställan (riksdagens skrivelse nr 61), meddelades bestämmelser om det nya röstningssättet vid val till andra kammaren genom lagen den 17 mars 1944 (nr 84) angående ändring i lagen om val till riksdagen.

I samband med att chefen för justitiedepartementet den 14 april 1944 hemställde om Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla sakkunniga att inom departementet biträda med verkställande av den av riksdagen begärda utredningen anförde denne bland annat följande:

De röstberättigade medborgarnas deltagande i politiska och kommunala val bör uppenbarligen underlättas så långt detta är möjligt utan att eftergiva kravet på val-säkerheten. Av stor vikt äro här de erfarenheter som kunna vinnas av olika prövade metoder för röstningen. Det nu gällande systemet kan därför icke anses innebära någon slutgiltig lösning av frågan, utan fortsatt uppmärksamhet måste ägnas åt tillämpningen av bestämmelserna. Systemet med röstning å postanstalt har hittills vid allmänna val tillämpats endast en gång, nämligen vid de kommunala valen år 1942. Ehuru de därvid vunna erfarenheterna få anses giva vid handen att systemet inneburit en förbättring i förhållande till äldre metoder, framstår det dock — särskilt med hänsyn till den jämförelsevis höga kassationsprocenten vid poströstningen — såsom angeläget att undersöka om ej förfaringssättet kan ytterligare för-

bättras samt göras mera smidigt och lättillgängligt för de röstberättigade. Närmast kommer systemet att ånyo tillämpas vid de andrakammarval som skola äga rum instundande höst.

Med hänsyn härtill finner jag i likhet med riksdagen en utredning böra äga rum i syfte att med stöd av de erfarenheter av systemet, som redan vunnits och som komma att vinnas vid andrakammarvalet i år, undersöka frågan om det nya röstningssystemets förenkling samt om dess komplettering. Olika vid riksdagsbehandlingen framkomna uppslag till ändringar i lagstiftningen böra omsorgsfullt prövas. Sålunda bör undersökas, huruvida det är möjligt att utan eftergivande av valsäkerheten införa lättnader i kravet på företeende av röstlängdsutdrag vid röstning å postanstalt eller förenkla det för anskaffande av röstlängdsutdrag föreskrivna förfarandet.

Ehuru utredningen i första hand bör avse att undersöka möjligheterna av förbättringar inom ramen för det nuvarande systemet med röstning å postanstalt, bör, därest så visar sig vara ändamålsenligt, utredningen utvidgas att avse även frågan om underlättande av valdeltagandet på annat sätt och i vidare omfattning.

Gällande bestämmelser om röstning å postanstalt, beskickning och konsulat.

Enligt de för val till riksdagens andra kammare samt kommunalval numera gällande bestämmelserna må den som på grund av vistelse å annan ort inom riket är förhindrad att utöva sin rösträtt vid valförrättning för det valdistrikt, där han är uppförd i röstlängden, å valdagen avlämna valsedel, avseende valet i valkretsen dit nämnda distrikt hör, å fast postanstalt.

Vidare må dels den som med skäl kan antagas komma att å valdagen vistas utom riket och dels den som utövar militärtjänst eller tillhör besättning eller annan personal å fartyg eller personalen vid statens järnvägar eller vid enskilt järnvägsföretag eller vid post-, tull- eller lotsverket, om det med skäl kan antagas, att han till följd av tjänstens utövning icke kan utöva sin rösträtt å valdagen, före valdagen avlämna valsedel, avseende valet i den valkrets där han är upptagen i röstlängd, inom riket å fast postanstalt samt utom riket å svensk beskickning eller svenskt konsulat, som Kungl. Maj:t bestämmer.

Väljare, som avlämnar valsedel å postanstalt, beskickning eller konsulat, skall innehava särskilt utdrag ur röstlängden i det valdistrikt han tillhör, utvisande att han där är upptagen såsom röstberättigad vid det val, varom är fråga, dagen för valet samt den myndighet, som skall verkställa sammanräkning av de vid valet avgivna rösterna. Utdraget innehåller därjämte uppgifter om väljarens fullständiga namn, yrke eller titel, födelseår och hemvist enligt röstlängden, valdistrikt, uppslag i röstlängden och rad å uppslaget samt, i fråga om andrakammarval, valkrets ävensom, då utdraget avser gift person, vilkens make är upptagen i samma röstlängd såsom röstberättigad vid valet, dennas namn, yrke eller titel och födelseår. Utdraget tecknas å ett särskilt ytterkuvert.¹ Å baksidan av detta finnes plats för väljarens namnteckning,

¹ Se kungörelsen den 17 april 1942 (nr 181) om formulär till valkuvert m. m. för kommunalval och kungörelsen den 17 mars 1944 (nr 85) om formulär till valkuvert m. m. för val till riksdagens andra kammare.

varjämte där finnas angivna de olika omständigheter, som kunna medföra rätt till röstning före valdagen.

Röstlängdsutdrag utfärdas på landet av valnämndens ordförande och i stad av den magistraten eller, där sådan icke finnes, valnämnden därtill förordnar. Den som vill erhålla röstlängdsutdrag skall därom antingen personligen göra framställning hos den som äger utfärda utdraget eller ock till denne låta inlämna eller med posten insända egenhändigt undertecknad, av minst en person bevitnad ansökan. Ansökan kan också insändas till kommunalnämndens ordförande eller magistraten i den ort, där sökanden är uppförd i röstlängd, och överlämnas ansökningen i sådant fall till den som har att utfärda utdraget. I ansökan bör uppgivas den sökandes fullständiga namn, födelseår och hemvist inom nämnda ort. Om så begäres, skall utdrag över-sändas till sökanden med posten. Om begärt utdrag icke kan utfärdas, skall meddelande härom med angivande av hindrets art lämnas sökanden. Över ansökningar om utdrag och utfärdade utdrag skall utdragsutfärdaren föra särskild förteckning.

Röstmottagare är inom riket den postfunktionär, som enligt av generalpoststyrelsen meddelade föreskrifter därtill utses, samt utom riket beskickningens eller konsulatets chef eller den han i sitt ställe sätter. Röstmottagning skall äga rum från och med adertonde dagen före valdagen samt inom riket till och med valdagen och utom riket intill dess avgivna valsedlar skola insändas till överståthållarämbetet, vilket skall ske i så god tid, att valsedlarna kunna beräknas vara ämbetet tillhanda sist dagen efter valdagen. Vid val till riksdagens andra kammare skall röstmottagning å postanstalt äga rum under den tid postanstalten hålles öppen för allmänheten, å valdag dock minst en timme före klockan elva förmiddagen och en timme efter klockan ett eftermiddagen. Där särskilda skäl därtill äro, må Kungl. Maj:t dock begränsa tiden för röstmottagning å valdag till den tid postanstalt hålles öppen för allmänheten, dock minst en timme. Vid kommunalval skall röstmottagning å postanstalt äga rum under den tid postanstalten hålles öppen för allmänheten, å valdag dock minst en timme.

Vid röstningen skall väljaren personligen inställa sig hos röstmottagaren samt avlämna det med röstlängdsutdrag försedda ytterkuvertet, sedan han å detta inför röstmottagaren tecknat sitt namn. Sker röstningen före valdagen, skall väljaren därjämte understryka den å kuvertets baksida befintliga uppgiften rörande den omständighet, som för honom kan medföra rätt till sådan röstning. Finnes utdraget vara i behörig ordning och föreligger ej anledning antaga, att väljaren är annan än den utdraget avser, samt synes, där röstningen sker före valdagen, den å kuvertet tecknade uppgiften sannolik, erhåller väljaren av röstmottagaren ett valkuvert, försett med valbeteckning för det val utdraget avser.

Väljaren skall därpå å plats i röstningslokalen, där hans förehavande ej må av någon kunna iakttagas, eller i anvisat enrum inlägga sin valsedel i valkuvertet och tillsluta detsamma, varefter han överlämnar det till röstmottagaren. Är valkuvertet tillslutet och utan annat märke än föreskriven ända-

målsbeteckning, inlägger röstmottagaren i väljarens närvaro valkuvertet i det med röstlängdsutdrag försedda ytterkuvertet. Därefter tillsluter röstmottagaren ytterkuvertet samt antecknar därå orten och dagen för avlämnandet, vilket vid röstning å postanstalt sker genom avtryck av postanstaltens datumstämpel. Röstmottagaren förser därpå ytterkuvertet med sin namnunderskrift eller signatur. I sammanhang härmed antecknas väljarens namn samt den myndighet, som skall verkställa röstsammanräkningen, å en särskild förteckning.

Äro äkta makar båda röstberättigade vid samma val, äger make, vilken röstar i nu angiven ordning, avgiva valsedel, avseende nämnda val, jämväl för andra maken. För sådant fall skall den sistnämnda maken anordna valsedelsförsändelse samt anskaffa särskilt röstlängdsutdrag för sig. Den make, som vill avgiva valsedel för andra maken, avlämnar valsedelsförsändelsen och det ytterkuvert, å vilket röstlängdsutdraget för den andra maken tecknats, till röstmottagaren. Är röstlängdsutdraget i behörig ordning samt försändelsens ytterkuvert av föreskriven beskaffenhet och tillslutet, inlägger röstmottagaren i avlämnarens närvaro försändelsen i ytterkuvertet, varefter förfäres på sätt nyss angivits.

Ytterkuvert, vari valkuvert eller valsedelsförsändelse inlagts, översändes av röstmottagare inom riket till den myndighet, som skall verkställa röstsammanräkningen, samt av röstmottagare utom riket till överståthållarämbetet, som — för det fall att väljaren tillhör valkrets, för vilken ämbetet ej har att verkställa sammanräkning — vidarebefordrar detsamma till vederbörande sammanräkningsmyndighet.

Vid röstsammanräkningen, som ej må påbörjas förrän å åttonde dagen efter valdagen, granskas inkomna ytterkuvert och därå tecknade röstlängdsutdrag, därvid tillses bland annat, att väljaren är upptagen i röstlängden såsom röstberättigad och icke har utövat sin rösträtt vid valförrättningen. Därefter brytas ytterkuverten samt uttagas och granskas valkuvert och valsedelsförsändelser, varjämte de sistnämndas ytterkuvert brytas samt deras innerkuvert uttagas och granskas. Valkuvert och innerkuvert nedläggas därpå i en urna, i sammanhang varmed i röstlängden vid väljarens namn antecknas, att rösträtten utövats, varpå kuverten medtagas vid röstsammanräkningen.

Statistiska uppgifter angående röstning å postanstalt, beskickning och konsulat vid 1944 års andrakammarval.

Ur tillgängliga statistiska redogörelser för 1944 års val till riksdagens andra kammare må här anföras följande.

Antalet röstberättigade personer utgjorde 4 310 241, av vilka 3 099 103 deltog i valet. Av dessa röstade 63 266 å postanstalter, beskickningar och konsulat, därav omkring 10 000 före valdagen och omkring 53 000 å valdagen. Å beskickningar och konsulat röstade allenast 60 personer.

Antalet utfärdade röstlängdsutdrag utgjorde 81 928, varav 39 384 på landsbygden och 42 544 i städerna. Av de utfärdade röstlängdsutdragen kommo

77,2 procent till användning. Av samtliga ansökningar om röstlängdsutdrag avslogos 4,3 procent på landsbygden och 4,6 procent i städerna. Anledningen till att ansökningar i vissa fall icke beviljades framgår av nedanstående sammanställning, därvid dock är att märka, att siffrorna för landsbygden hänföra sig till ett urval av ungefär 20 procent av hela antalet i röstlängd upptagna personer.

H i n d e r	L a n d s b y g d		S t ä d e r	
	Antal ansökningar	Procent	Antal ansökningar	Procent
Ansökan ej undertecknad.....	74	21·8	768	37·4
Ansökan ej bevittnad.....	17	5·0	227	11·0
Sökanden ej upptagen i röstlängden för valdistriktet	153	45·1	715	34·8
Rösträtt först senare år.....	50	14·8	203	9·9
Ofullständiga uppgifter i ansökan	42	12·4	108	5·2
Övriga hinder	3	0·9	36	1·7
Summa	339	100·0	2 057	100·0

Av följande uppställning framgår den tid före valdagen, under vilken röstlängdsutdrag utfärdades, uppdelad i perioder, samt i vilken omfattning under varje sådan period utfärdade utdrag utnyttjades för röstning. Även här hänföra sig siffrorna för landsbygden till ett urval av ungefär 20 procent. Siffrorna för utnyttjade röstlängdsutdrag äro något för låga, enär däri icke ingå vid röstsammanräkningen kasserade ytterkuvert.

Antal dagar före valdagen, då röstlängdsutdrag utfärdats	L a n d s b y g d			S t ä d e r		
	Antal utfärdade utdrag	Antal utnyttjade utdrag	Utnyttjade utdrag i procent av utfärdade	Antal utfärdade utdrag	Antal utnyttjade utdrag	Utnyttjade utdrag i procent av utfärdade
51—43	3	3	(100·0)	9	3	(33·3)
42—36	29	9	(31·0)	486	217	44·7
35—29	152	76	50·0	1 198	621	51·8
28—22	219	132	60·3	1 389	884	63·6
21—15	512	333	65·0	3 395	2 558	75·3
14—8.....	1 316	983	74·7	8 341	6 847	82·1
7—4.....	1 623	1 317	81·1	10 066	8 505	84·5
3—1.....	1 752	1 248	71·2	12 155	9 949	81·9
Därav:						
3	682	526	77·1	4 659	3 878	83·2
2.....	677	484	71·5	4 609	3 734	81·0
1.....	393	238	60·6	2 887	2 337	80·9
Summa	5 606	4 101	73·2	37 039	29 584	79·9

De nu anförda siffrorna giva vid handen, att mera än fyra femtedelar av samtliga röstlängdsutdrag utfärdades under de två veckorna närmast före valet, varvid andra och tredje dagen före valdagen uppvisa största antalet utfärdade utdrag, per dag räknat. Det framgår även, att det procentuella antalet vid valet utnyttjade utdrag ökas, ju närmare valdagen tidpunkten för utdragets utfärdande ligger, dock att utdrag, som utfärdats de senaste dagarna före valdagen, använts i något mindre omfattning än de som utfärdats under den närmaste tiden dessförinnan.

En gruppering av före valdagen avgivna ytterkuvert, avseende samtliga valkretsar utom fem, efter hinder för röstning å valdagen visar, att 6 950 eller 91,3 procent såsom hinder uppgåvo militärtjänst, 577 eller 7,6 procent annat tjänstehinder samt 83 eller 1,1 procent vistelse utom riket. I dessa uppgifter ingå icke 310 personer, som avlämnade valsedel före valdagen genom äkta make.

Av de personer, som röstade inför röstmottagare, tillhörde, såvitt angår samtliga valkretsar utom sex, ungefär 60 procent av männen de tio yngsta årsgrupperna, medan motsvarande siffra för kvinnorna uppgår till 45 procent. Den relativa övertaligheten för männen i de yngre åldrarna torde närmast vara föranledd av inkallelser till militärtjänstgöring.

Vid röstsammanräkningarna kasserades 1 374 av de från röstmottagare inkomna ytterkuverten, utan att ytterkuverten eller valkuverten blevo brutna. Om dessa fall lämnas närmare uppgifter i följande sammanställning.

K a s s a t i o n s o r s a k	Antal	Procent
Väljaren röstat i det egna valdistriktet enligt inprickning i röstlängden	62	4·5
› ej behörig rösta före valdagen	65	4·7
› ej upptagen i röstlängden för uppgivet valdistrikt ..	6	0·4
Ytterkuvert ej av föreskriven beskaffenhet	17	1·3
› ej undertecknat av utfärdaren	5	0·4
› ej undertecknat av väljaren	121	8·8
› ej tillslutet	3	0·2
› saknade poststämpel eller röstmottagares underskrift eller signatur	53	3·9
› ej avlämnat till röstmottagare i föreskriven ordning	54	3·9
› saknade valkuvert	28	2·0
› innehöll mera än ett valkuvert.....	57	4·1
› innehöll valsedelsförsändelse för äkta make av ej föreskriven beskaffenhet	38	2·8
› innehöll valsedelsförsändelse för äkta make men saknade ytterkuvert för dylik försändelse.	176	12·8
› innehöll valsedelsförsändelse för äkta make men saknade förklaring eller bevitning	38	2·8
Valkuvert ej av föreskriven beskaffenhet	585	42·6
› märkt	4	0·3
› ej tillslutet	13	0·9
Övriga anledningar	49	3·6
Summa	1 374	100·0

Frånsett nu nämnda obrutna ytterkuvert och valkuvert utgjorde antalet kasserade valkuvert och valsedlar för valet i dess helhet 13 047, av vilka 1 745 avlämnats till röstmottagare. Den vanligaste kassationsorsaken beträffande de inför röstmottagare avgivna valsedlarna var att dessa saknade giltigt namn (901) eller att anmälda kartell- och partibeteckningar blivit felaktigt använda (208). Vidare kasserades 130 av de inför röstmottagare avgivna valsedlarna till följd av att de saknade väljarbeteckning eller voro försedda med väljarbeteckning på oriktig plats.

Kassationsprocenten är i fråga om valsedlar, som avgåvos inför röstmottagare, avsevärt mycket högre än beträffande röster avgivna på annat sätt, i det att 3 119 (1 374 före och 1 745 efter kuvertens öppnande) eller 4,9 procent av samtliga inför röstmottagare avgivna valsedlar ogillades mot endast 0,4 procent av i vanlig ordning avgivna röster.

Yttranden om den nya röstningsmetodens tillämpning vid 1944 års andrakammarval.

På begäran av de sakkunniga hava generalpoststyrelsen, statistiska centralbyrån och samtliga länsstyrelser avgivit yttranden om de erfarenheter, som vunnits vid tillämpningen av systemet med röstning å postanstalt vid 1944 års val till riksdagens andra kammare, samt därvid även meddelat de synpunkter i övrigt, som kunde vara av betydelse för ifrågavarande utredning.

Nästan samtliga dessa myndigheter hava förklarat, att nämnda röstnings-system fungerat i stort sett tillfredsställande. I åtskilliga yttranden har visserligen påpekats, att felaktigheter i jämförelsevis stor utsträckning förekommit vid systemets tillämpning, men det har samtidigt framhållits, att sådana felaktigheter måste antagas bliva färre vid kommande val, eftersom då föreläge större vana vid röstningsmetoden samt med ledning av vunna erfarenheter noggranna anvisningar om vad väljare och röstmottagare hade att iakttaga kunde utfärdas. Flera av de hörda myndigheterna hava uttalat, att det enligt deras uppfattning icke vore påkallat att vidtaga några ändringar av gällande bestämmelser, i allt fall icke förrän ytterligare erfarenheter av röstningsmetoden vunnits.

Generalpoststyrelsen har framhållit, att erfarenheterna från de båda val, vid vilka röstning å postanstalt förekommit, väl gåve vid handen, att metoden vore användbar, men dock visade, att särskilt den avtalsanställda personalen vid de mindre poststationerna svårligen kunde bibringas en så ingående kännedom om bestämmelserna i ämnet eller en sådan rutin i hithörande göromål, att fel och förbiseenden kunde helt undvikas. Med hänsyn därtill har generalpoststyrelsen ansett det vara en angelägenhet av största vikt att i möjligaste mån förenkla förfarandet vid röstning å postanstalt såväl för de röstande som för röstmottagarna.

Beträffande kravet på företeende av röstlängdsutdrag har *länsstyrelsen i Malmöhus län* ifrågasatt, att detta krav borde slopas, vilket enligt länsstyrelsens förmenande kunde ske utan att säkerheten i valsystemet därigenom i någon väsentlig grad eftersattes. Länsstyrelsen har framhållit, att anskaffandet av sådant utdrag vore förenat med visst besvär för väljaren samt att det inträffat, att utdraget ej i tid kommit vederbörande tillhanda, beroende på att detsamma rekvirerats för sent. En resa utom hemorten kunde också hava måst företagas så plötsligt, att rekvisition av utdrag ej medhunnits. Om utdrag ej funnes, måste emellertid sammanräkningsmyndighetens arbete bliva både tidsödande och omständligt samt föranleda ökade kostnader, och nödvändigt bleve också att låta en något längre tid än nu förflyta mellan valet och sammanräkningens början. Länsstyrelsen har framhållit vikten av att ifyllande å ytterkuvertet av uppgifter om väljarens födelseår och bostadsadress ävensom väljarens namnunderskrift skedde inför röstmottagaren. Vidare har ifrågasatts, att bestämmelser borde meddelas om skyldighet för den som icke vore känd av röstmottagaren att på lämpligt sätt styrka sin identitet.

Länsstyrelsen i Västmanlands län har föreslagit, att kravet på röstlängdsutdrag måtte avskaffas. Om i ordet valsäkerhet inlades betydelsen av garanti för att en icke röstberättigad person förhindrades att deltaga i ett val, torde enligt länsstyrelsens förmenande denna garanti erhållas, även om röstlängdsutdraget slopades. Vid sammanräkningen kontrollerades nämligen, huruvida vederbörande person vore röstberättigad eller icke. För den sammanräknande myndigheten komme detta givetvis att medföra ökat arbete. Dessa svårigheter torde emellertid kunna väsentligt nedbringas genom att uppgifterna å ytterkuvertet rörande väljarens person gjordes så fullständiga som möjligt. För att systemet skulle kunna fungera tillfredsställande, måste givetvis därjämte hos varje väljare inpräntas angelägenheten av att från hans sida uppgifterna gjordes fullständiga. Länsstyrelsen har vidare berört frågan om sätet för väljarens legitimation, om röstlängdsutdraget skulle slopas, och har därvid ifrågasatt användande av det medborgarkort, som är avsett att införas i samband med de av folkbokföringskommittén föreslagna bestämmelserna om folkbokföringen i riket. Länsstyrelsen har ansett, att väljaren av uppgifterna i detta medborgarkort torde få en god ledning för ifyllandet av ytterkuvertet. Till ledning för röstmottagare och väljare borde därjämte varje valår distribueras en förteckning för hela landet, upptagande länsvis samtliga valdistrikt samt i fråga om de kommunala valen vederbörande sammanräkningsmyndighet och dennas adress.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län har ansett det böra undersökas, huruvida icke röstlängdsutdraget kunde avskaffas, om de av folkbokföringskommittén föreslagna medborgarkorten komme till stånd, då dessa borde kunna förses med en stämpel, utvisande att innehavaren ägde rösträtt. Även *länsstyrelsen i Örebro län* har framhållit, att frågan om ett eventuellt avskaffande av röstlängdsutdraget lättare torde kunna lösas, därest medborgarkort i enlighet med folkbokföringskommitténs förslag infördes.

Samtliga övriga länsstyrelser hava förklarat, att röstlängdsutdraget borde bibehållas, och såsom skäl därför har i första hand anförts, att utdraget innebure en viss garanti för valsäkerheten, varför kravet på röstlängdsutdrag icke borde slopas, om röstning inför röstmottagare skulle kunna ske på tillfredsställande sätt. Om utdraget avskaffades, skulle möjligheten till röstning i annan persons namn bliva större än med nuvarande anordning. Röstmottagarna torde icke alltid vara skickade att verkställa den identitetsprövning, som skulle bliva en följd av röstlängdsutdragets slopande. Ifyllandet av erforderliga uppgifter å ytterkuvertet torde komma att bereda många väljare stort besvär. Vidare skulle kassationsprocenten bliva större, till följd av att väljaren i många fall komme att lämna felaktiga eller ofullständiga uppgifter, varigenom valkuvertet icke skulle komma att sändas till vederbörande sammanräkningsmyndighet. Därjämte skulle svårigheter uppstå att vid sammanräkningen återfinna väljaren i röstlängden eller tveksamhet uppkomma om dennes identitet. Sammanräkningsmyndighetens arbete med kontroll av att väljarna vore röstberättigade skulle bliva synnerligen svårt och tidsödande. Risk skulle föreligga, att många personer röstade utan att vara röstberättigade, varigenom kontrollarbetet skulle ytterligare ökas.

En del av de hörda myndigheterna hava ifrågasatt, att vissa lättnader skulle medgivas beträffande sättet för anskaffande av röstlängdsutdrag. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* har sålunda ifrågasatt, huruvida ej kravet på viss form för ansökan om utdrag borde kunna eftergivas. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* har uttalat, att varken personlig framställning eller egenhändigt underskriven, bevitnad ansökan torde vara erforderlig, om sökanden vore för utdragsutfärdaren känd. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* har ansett, att kravet på att skriftlig ansökan skall vara bevitnad torde kunna borttagas, utan att valsäkerheten därigenom eftersattes. Även *länsstyrelsen i Kronobergs län* har ifrågasatt, att så kunde ske. *Länsstyrelserna i Uppsala samt Göteborgs och Bohus län* hava däremot ansett nödvändigt, att detta krav bibehölles. *Länsstyrelserna i Jönköpings och Jämtlands län* hava förklarat, att ansökan om utdrag borde kunna ske genom telegram eller telefonledes, därvid sistnämnda länsstyrelse dock framhållit, att den som hade att utfärda utdraget skulle äga rätt att begära egenhändigt underskriven ansökan. Även *länsstyrelsen i Uppsala län* har ansett, att telegrafisk ansökan borde godtagas, om till grund för telegrammet låge skriftlig, undertecknad och bevitnad ansökan, därvid telegrammet finge betraktas såsom officiell avskrift av ansökningen. *Länsstyrelserna i Kristianstads och Norrbottens län* hava uttalat, att vissa förenklingar i fråga om sättet för anskaffande av utdrag borde vidtagas, därest detta kunde ske utan eftergivande av valsäkerheten. *Överståthållarämbetet* samt *länsstyrelserna i Östergötlands, Gotlands, Hallands, Älvsborgs och Skaraborgs län* hava däremot ansett, att någon förenkling av detta förfarande icke borde ske. *Länsstyrelsen i Uppsala län* har berört frågan, huruvida gift person borde äga rätt att utfå utdrag för sin make, utan att denna själv gjort framställning därom, men länsstyrelsen har ansett, att detta icke borde medgivas. *Länsstyrelsen i*

Kopparbergs län har föreslagit, att den förteckning, som föres över ansökningar om utdrag och utfärdade utdrag, måtte avskaffas, eftersom denna enligt länsstyrelsens uppfattning saknade praktisk betydelse.

Med anledning av att sjuka personer emellanåt icke kunna utöva sin rösträtt har *länsstyrelsen i Skaraborgs län* ifrågasatt, huruvida icke den som på grund av sjukdom, ålder eller annan orsak vore urståndsatt att förflytta sig till vallokalen borde beredas möjlighet att deltaga i valet medelst valsedelsförsändelse, t. ex. på så sätt att vederbörande finge i hemmet, sjukhuset eller dylikt inlägga sitt valkuvert i ett ytterkuvert, varå två ojäviga personer (därav en kommunalman, polis, präst eller dylikt) intygade, dels att innerkuvertet inlagts förseglat av den röstande, dels ock att denne av angiven orsak vore ur stånd att själv förflytta sig till vallokalen. *Länsstyrelserna i Kronobergs och Västerbottens län* hava uttalat önskemål om att underlättnade av valdeltagandet måtte ske för å sjukhus intagna personer. Sistnämnda länsstyrelse har framhållit önskvärdheten av att möjlighet att deltaga i val infördes även i övrigt, då av någon anledning personlig inställelse inför valförrättare eller röstmottagare icke kunde äga rum och valsedelsförsändelse av äkta make icke kunde anordnas. *Överståthållarämbetet* har däremot framhållit, att införande av möjlighet för ogifta personer, som på grund av sjukdom vore urståndsatta att infinna sig vid valförrättning eller å postanstalt, att rösta skulle innebära godkännande av röstning till politiska val genom ombud, något som man velat undvika och där äkta makars röstning ansetts utgöra ett med hänsyn till omständigheterna godtagbart undantag, som ej borde ytterligare utvidgas.

Av *länsstyrelserna i Västernorrlands och Jämtlands län* har ifrågasatts, att avlägset boende personer borde beredas lättnad i valdeltagandet, förslagsvis genom medgivande för sådana personer att rösta å postanstalt inom sitt eget valdistrikt, eventuellt före valdagen.

Länsstyrelsen i Stockholms län har ansett det böra tagas under övervägande, huruvida icke — jämsides med röstmottagning å postanstalt — ett återinförande borde ske av den tidigare förefintliga möjligheten för röstberättigad att å valdagen utöva sin rösträtt i vallokal inom annat valdistrikt än det den röstberättigade tillhör. Genom en dylik anordning skulle den röstberättigades möjlighet att utöva sin rösträtt kunna underlättas, enär vallokalen kunde vara belägen på betydligt närmare avstånd från den plats inom valdistriktet, där den röstberättigade uppehölle sig, än postanstalten. Även *länsstyrelsen i Västmanlands län* har ifrågasatt, att röstning under samma betingelser som vid röstning å postanstalt skulle kunna medgivas i främmande vallokal på valdagen, därvid länsstyrelsen dock framhållit, att en sådan anordning skulle komma att ställa väsentligt högre krav på valförrättarna.

Länsstyrelsen i Uppsala län har uttalat, att i magistratsstäder möjligen skulle i stället för röstmottagning å postanstalt kunna vidtagas den anordningen, att särskilda magistratens deputerade utsåges för mottagning av allenast röster från personer, som vore röstberättigade på annan

ort. Därigenom skulle enligt länsstyrelsens uppfattning sannolikt många kas-sationsanledningar undvikas, och systemet skulle för allmänheten innebära en lättnad såtillvida som röstmottagningen kunde försiggå under samma ti-der som valförrättningen i övrigt, d. v. s. betydligt längre än postanstalter-nas öppethållande.

Av *länsstyrelsen i Västernorrlands län* har ifrågasatts, huruvida icke den nuvarande uppdelningen av dem som äga rösta å postanstalt i två kate-gorier, för vilka olika regler gälla, borde kunna slopas. Möjlighet till kontroll av de röstandes uppgifter om att de höra till den ena eller andra kategorien torde enligt länsstyrelsens förmenande i regel i praktiken saknas, och det syntes vid sådant förhållande knappast finnas anledning att bibehålla skillnaden mellan de båda grupper av väljare, varom här vore fråga.

Beträffande tiden för postanstalternas öppethållande å valdagen har *generalpoststyrelsen* anfört bland annat följande: Vid 1944 års andrakammarval höllos samtliga postanstalter å valdagen utöver vanlig öppethållningstid öppna för röstmottagning klockan 10—11 förmiddagen och klockan 3—4 eftermiddagen, varjämte vissa större postanstalter höllos öppna längre tid. Dessa åtgärder hade väl motsvarat det åsyftade ändamålet. I varje fall hade, såvitt generalpoststyrelsen hade sig bekant, några klagomål över att de röstberättigade saknat möjligheter att avgiva sina röster icke framförts vare sig direkt till postala myndigheter eller i pressen. Det kunde möjligen göras gällande, att öppethållningstiden under valdagen vid flertalet poststationer skulle kunna hava begränsats till allenast en timme. Om man enbart såge till röstningsfrekvensen, funnes otvivelaktigt fog för ett sådant påstående. Det fanns nämligen ett avsevärt antal poststationer (733), vid vilka någon röstning överhuvudtaget icke förekom, och allenast vid ungefär en sjättedel (640) av hela antalet poststationer avlämnades mera än 10 röster. Röstningsfrekvensen klockan 3—4 eftermiddagen var jämförelsevis stor (omkring 30 procent av samtliga å postanstalter under valdagen avlämnade röster), vilket onekligen gåve stöd åt uppfattningen, att öppethållandet under denna tid ur väljarnas synpunkt varit lämpligt.

Generalpoststyrelsen har vidare yttrat:

Vid bedömandet av frågan om postanstalternas öppethållande för röstmottagning på valdagen kan man dock självfallet icke taga hänsyn enbart till röstningsfrekven-sen, vilken för övrigt, särskilt under nuvarande förhållanden, icke med säkerhet kan beräknas på förhand. De krav på ökad öppethållningstid, som framkommo efter 1942 års kommunalval, grundade sig i regel ej heller på att tiden för röstmot-tagningen i och för sig vore för knapp utan därpå, att den ej ansågs ge tillräckliga möjligheter för de röstberättigade, som företogo resor på valdagen, att avge sina röster. Självfallet kan man icke i detta hänseende tillfredsställa de enskilda behoven i varje särskilt fall. Genom den generella ökning av postanstalternas öppethållningstider på valdagen, som tillämpades vid årets andrakammarval, torde man ha tillmötesgått kraven om ökat öppethållande i den utsträckning, som kan anses rim-lig, om man ej helt vill bortse från de kostnader, som uppkomma genom ett ökat öppethållande. För årets val kan den kostnadsökning, som uppkommit genom de utsträckta öppethållningstiderna, beräknas till i runt tal 30 000 kronor.

Därest motsvarande bestämmelser skulle tillämpas vid kommunalvalen, bleve kostnaderna enbart för de vart fjärde år återkommande allmänna valen ungefär tre gånger så stora, då ju dessa äro fördelade på tre valdagar. För den händelse man skulle tillämpa bestämmelserna vid alla kommunala val, skulle kostnaderna uppenbarligen bli orimligt höga. Årligen förekommer nämligen ett stort antal kommunala val omfattande enstaka kommuner. Antalet valdagar för dessa val uppgick för år 1943 till 19 och för år 1944 till 8. Vid dessa val avlämnas i regel endast ett ringa antal poströster. Vid ett eller annat sådant val torde överhuvudtaget icke någon röstavlämning ha skett vid postanstalt. Det förefaller orimligt att — för att de röstande skola även vid dessa val äga samma tillgång att avlämna sin valsedel till postanstalt som vid allmänna val — ikläda det allmänna kostnader på omkring $\frac{1}{2}$ miljon kronor för år för utökning av postanstalternas öppethållande vid dessa till viss eller vissa kommuner begränsade val. Enligt generalpoststyrelsens åsikt bör ökat öppethållande av postanstalterna kunna begränsas till, förutom dagen för andrakammarvalen, den dag — den tredje söndagen i september månad vart fjärde år — då allmänna landstingsmän-, kommunalfullmäktige- och stadsfullmäktigeval hållas. Under alla förhållanden bör vad kommunalvalen beträffar sådant öppethållande inskränkas till de tre söndagar vart fjärde år, då allmänna kommunalval hållas.

Länsstyrelsen i Stockholms län har ifrågasatt, att postanstalterna å valdagen såväl vid andrakammarval som vid kommunalval borde hållas öppna för röstmottagning under samma tid som närmast belägna vallokal inom valdistriktet. Även *länsstyrelserna i Kronobergs, Malmöhus och Västmanlands län* hava ifrågasatt, att tiden för röstmottagning å postanstalt å valdagen borde utsträckas.

Med hänsyn till att vid de senaste andrakammarvalen ett jämförelsevis stort antal å postanstalter avlämnade valkuvert blivit kasserade på grund av att därtill använts innerkuvert för valsedelsförsändelse av äkta make i stället för särskilt för ändamålet avsett kuvert, hava *länsstyrelserna i Jämtlands och Norrbottens län* föreslagit, att begagnande av valkuvert av felaktigt slag icke borde föranleda till kassation. Beträffande samma fråga har *generalpoststyrelsen* yttrat följande:

Det inträffade ger generalpoststyrelsen anledning ifrågasätta, huruvida det är ur praktiska synpunkter motiverat att använda olika slags innerkuvert för äkta-makeförsändelser och röstning för egen räkning. Då erfarenheten jämväl i övrigt givit vid handen, att en förenkling av röstningsproceduren vore i högsta grad önskvärd såväl med hänsyn till de röstande som för att i möjligaste mån undvika fel och förbiseenden vid de mindre poststationerna, vilkas föreståndare icke kunna förutsättas alltid besitta erforderliga kvalifikationer för att fullständigt behärska alla detaljer i det nuvarande systemet, vill generalpoststyrelsen ånyo till övervägande framföra det förslag till förenkling av röstningsförfarandet, som styrelsen framlagt i sina yttranden den 12 december 1941 över förslaget till åtgärder för underlättande av kommunala val och den 26 februari 1943 angående ändamålsenligheten av de under år 1942 införda bestämmelserna om röstning å postanstalt vid kommunalval och om lämpligheten att införa motsvarande regler i lagen om val till riksdagen. Nämnade förslag innebar, att den röstande skulle inlägga röstsedeln i valkuvertet, innan han infann sig på postanstalten för att rösta. Innerkuvertet skulle tillställas den röstberättigade samtidigt med röstlängdsutdraget. Den väljande skulle givetvis dock ha rätt att, om han så önskade, inlägga röstsedeln i valkuvertet på

postanstalten, som även borde tillhandahålla valkuvert för den händelse sådant blivit förstört eller eljest gått förlorat. Härigenom skulle vinnas en avsevärd arbetslättnad för röstmottagaren, varjämte den röstande endast en gång behövde hänvända sig till denne, vilket skulle väsentligt underlätta valproceduren och minska risken för köbildning vid röstmottagningen. Alternativt ifrågasattes, att valsedelsförsändelsen helt skulle iordningställas av den röstande — liksom fallet är beträffande valsedelsförsändelse från äkta make — innan densamma framlämnades till röstmottagaren. Denne skulle då endast ha att granska det på ytterkuvertet befintliga röstlängdsutdraget och tillse att den röstande tecknade sitt namn på därför avsedd plats — såvida ytterkuvert ej innehölle äkta-makeförsändelse — samt att därefter behandla valsedelsförsändelserna enligt nu gällande föreskrifter.

Gentemot det av generalpoststyrelsen föreslagna förfaringssättet, vilket otvivelaktigt skulle innebära en avsevärd förenkling, har anförts, att detsamma icke vore tillrådligt med hänsyn till valhemligheten. I anledning härav vill styrelsen framhålla, att det dock kan ha sina fördelar för den röstande att själv i förväg och med möjlighet att därvid vara fullständigt isolerad från andra iordningställa sin valsedelsförsändelse. Inskränker man sig till att låta den röstande själv i förväg iordningställa innerkuvertet, synes risken för obehörig påverkan elimineras därav att den röstande vid röstavlämnningen har möjlighet att skaffa sig annat innerkuvert och avge sin röst helt efter egen önskan.

Frågan om röstlängdsutdragets bibehållande.

Såsom förut nämnts har vid flera tillfällen framställts förslag om att kravet på företeende av röstlängdsutdrag vid röstning å postanstalt, beskickning och konsulat borde slopas. Såsom skäl därför har huvudsakligen anförts, dels att anskaffandet av utdrag vore förenat med sådant besvär, att personer, som eljest skulle rösta på angivet sätt, underlåte att anskaffa utdrag, dels ock att hinder för röstning vid valförrättning kunde uppstå först så sent, att utdrag icke hunne anskaffas.

Enligt gällande bestämmelser skall den som önskar erhålla röstlängdsutdrag göra särskild framställning därom hos den som har att utfärda utdraget, antingen muntligen vid personligt besök hos denne eller skriftligen genom egenhändigt undertecknad och av minst en person bevitnad ansökan, som med posten eller på annat sätt insändes till utdragsutfärdaren. För att underlätta anskaffandet av utdrag hava vid de val, där denna röstningsmetod tillämpats, blanketter till ansökningar om utdrag funnits tillgängliga bland annat hos olika kommunala myndigheter, å postanstalter, vid militärförläggningar samt å valbyråer, som anordnats av politiska partier. Sedan utdraget utfärdats, behöver det icke avhämtas hos utdragsutfärdaren, utan, om sökanden så begärt, översändes det till honom med posten. Utdrag får ej utfärdas senare än dagen före valdagen.

Föreskriften att röstlängdsutdrag skall företes avser i främsta rummet att skapa garantier för valsäkerheten. Om i begreppet valsäkerhet, såsom i ett yttrande gjorts gällande, endast skulle inläggas betydelsen av garanti för att en icke röstberättigad person förhindras att delta i ett val, skulle detta syfte

ernås genom den av sammanräkningsmyndigheten verkställda kontrollen av att väljaren är röstberättigad. Begreppet valsäkerhet måste dock anses innebära även en garanti för att den person, som avlämnar en valsedel, är den som han uppgiver sig vara, och i detta avseende är röstlängdsutdraget av stor betydelse. För erhållande av utdrag erfordras nämligen muntlig eller också skriftlig, bevitnad framställning hos den som har att utfärda utdraget, och för det fall att utdraget överlämnas till sökanden personligen skall denne skriftligen erkänna mottagandet därav. Risken för röstning i annan persons namn måste givetvis bli större, om kravet på företeende av utdrag skulle slopas och det, såsom föreslagits, endast skulle erfordras, att väljarens namn vid röstningen tecknades på ett kuvert. Någon särdeles stor risk för att sådan obehörig röstning skulle förekomma i större omfattning torde väl icke föreligga. Även om valfusk endast skulle inträffa vid något enstaka tillfälle, skulle detta dock kunna inverka på valutgången, särskilt vid kommunalval i mindre kommuner. Valfusk har förekommit, och vid större motsättningar i politiskt hänseende skulle det kunna inträffa, att ett eftergivande av gällande säkerhetsföreskrifter skulle i större utsträckning utnyttjas på obehörigt sätt. Obehörig röstning bör fördenskull i möjligaste mån förhindras.

Det må framhållas, att syftet med röstning i annan persons namn kan vara, antingen att den sålunda avgivna valsedeln skall direkt inverka på valutgången eller att den skall föranleda till att en i behörig ordning avgiven valsedel skall bli ogiltig. Har en väljare avlämnat sin valsedel vid den egentliga valförrättningen, kommer en i hans namn å postanstalt avgiven valsedel icke att medtagas vid sammanräkningen. Om däremot å postanstalt i samma persons namn avlämnas flera valkuvert, komma samtliga dessa att kasseras vid sammanräkningen. Något hinder mot utfärdande av flera röstlängdsutdrag för samma person föreligger icke, och något förbud däremot bör av praktiska skäl icke uppställas.

Det har sagts, att då särskild legitimation icke erfordrades vid röstning inför valförrättare, sådan icke heller borde krävas vid röstning inför röstmottagare. Förhållandena äro dock olika i de båda fallen. Vid en valförrättning förefinnes ett visst skydd mot obehörig röstning därutinnan, att den som anmäler sig till röstning skall uppgiva sitt fullständiga namn och sitt hemvist inom valdistriktet. Genom att jämföra dessa uppgifter och eventuellt på valförrättarens anmodan lämnade uppgifter angående yrke eller titel samt födelseår med de i röstlängden förekommande anteckningarna kan i viss mån kontrolleras, att den som vill rösta är den som han uppgivit sig vara. Någon motsvarighet till denna kontrollmöjlighet finnes däremot icke vid röstning inför röstmottagare. Om någon vill rösta i annan persons namn, är ju också risken för upptäckt betydligt större vid en valförrättning, där förutom valförrättaren även andra personer äro tillstädes, av vilka någon kan tänkas känna till den person, vars rösträtt skall utövas. Dessutom kan det hava inträffat, att rösträtten tidigare på dagen utövats av rätt person.

Med avseende å väljarens legitimation torde även böra uppmärksammas den betydelse innehav av röstlängdsutdrag äger för det fall, att en gift per-

son önskar avlämna valsedelsförsändelse från andra maken. Skulle för detta fall icke, såsom nu är föreskrivet, erfordras företeende av röstlängdsutdrag för den frånvarande maken, skulle i allmänhet icke finnas möjlighet att konstatera vare sig den frånvarande makens identitet eller att denna och den person, som vill avlämna valsedelsförsändelsen, äro äkta makar. I röstlängdsutdrag för gift person finnes däremot i regel uppgift om även den andra makens namn. För att ernå samma syfte utan röstlängdsutdrag synes särskild utredning i angivna hänseenden behöva förebringas vid röstningen eller också skulle föreskrivas, att den av makarna, som anordnar valsedelsförsändelse, å denna skall lämna uppgift om andra makens namn, vilken uppgift skulle bestyrkas av det vid försändelsens anordnande anlitade vittnet.

Även i de främmande länder, av vilkas lagstiftning på ifrågavarande område de sakkunniga tagit del, föreligga stränga krav på styrkandet av väljarens identitet för det fall, att röstning skall ske annorledes än vid valförrättning.

Beträffande kravet på röstlängdsutdrag är vidare att märka, att röstning inför röstmottagare icke må ske tidigare än å adertonde dagen före valdagen och icke senare än å valdagen samt att olika bestämmelser gälla vid röstning före valdagen och vid röstning å valdagen. På grund därav måste röstmottagarna äga kännedom om de dagar, då olika val äga rum. I vad gäller de allmänna valen äro valdagarna fastställda i lag och måste därför anses vara kända för röstmottagarna. I fråga om andra än allmänna val, såsom omval, är föreskrivet, att den myndighet, som bestämt valdagen, omedelbart därom skall underrätta generalpoststyrelsen. Avsikten därmed är att generalpoststyrelsen i sin tur skall lämna röstmottagarna inom riket underrättelse om dessa valdagar för vidtagande av de åtgärder, som i anledning därav kunna anses erforderliga. Även om röstmottagarna inom riket i denna ordning erhålla kännedom om de olika valdagarna, kan det dock, för undvikande i största möjliga utsträckning av felaktigheter vid röstmottagningen, icke sakna betydelse, att röstmottagarna erhålla kännedom om valdagarna även genom den uppgift därom, som förekommer i röstlängdsutdraget. Röstmottagarna utom riket erhålla kännedom om andra än allmänna val endast genom att taga del av innehållet i utdraget.

För att en röstningsmetod skall kunna anses tillfredsställande bör vidare fordras, att avgivna valsedlar komma vederbörande sammanräkningsmyndighet tillhanda och att detta sker å sådan tid, att valsedlarna kunna medtagas vid sammanräkningen av rösterna. Om röstlängdsutdrag användes, kan man alltid räkna med att så sker. Å utdraget finnas nämligen uppgifter om bland annat väljarens namn, det valdistrikt han tillhör, hans hemvist inom den ort, där han är uppförd i röstlängd, samt den myndighet, som har att förrätta sammanräkningen. Skulle väljaren vid röstningen endast hava att till röstmottagaren lämna uppgifter i angivna hänseenden, komma i åtskilliga fall felaktiga uppgifter att lämnas, vilket skulle föranleda, att avlämnade valkuvert icke komma att befordras till rätt sammanräkningsmyndighet eller att väljarna vid sammanräkningen icke kunna återfinnas i röstläng-

den och de avgivna valsedlarna således måste kasseras. Det måste förutsättas, att många personer icke äga kännedom om samtliga de uppgifter, som böra lämnas. Bland annat skulle mången väljare, som efter sista mantalskrivningen flyttat från det valdistrikt, där han mantalsskrivits, till ett annat, säkerligen komma att uppgiva det senare valdistriktet i stället för rätteligen det förra. Även för röstning vid valförrättning måste visserligen väljaren skaffa sig kännedom om i vilket valdistrikt han är röstberättigad. Vid röstning inför röstmottagare gäller det emellertid, i motsats till vad förhållandet är vid valförrättning, i de flesta fall personer, som uppehålla sig på annan ort än den där de äro mantalsskrivna.

Icke heller äga alla väljare kännedom om vilken myndighet, som skall förrätta sammanräkningen, vilket särskilt gäller kommunalvalen, där sammanräkning verkställas av ett mycket stort antal olika myndigheter. Vid val till riksdagens andra kammare sammanräknas rösterna alltid av länsstyrelsen i det län, där valkretsen är belägen, för Stockholms stad av överståthållarämbetet. Vid val av landstingsmän verkställas sammanräkningen av vederbörande länsstyrelse, då det gäller valkrets, som består av enbart landsbygd eller av landsbygd och stad, men av magistraten i fråga om stad, som bildar egen valkrets, och av magistraten i den folkrikaste staden, då fråga är om valkrets, som består av flera städer. Sammanräkning vid val av kommunalfullmäktige och municipalfullmäktige förrättas alltid av länsstyrelsen och sammanräkning vid val av stadsfullmäktige av magistraten. Vid val av kyrkofullmäktige sammanräknas rösterna av länsstyrelsen, då det gäller församling, kyrklig samfällighet eller skoldistrikt, som består av enbart landsbygd eller av landsbygd och stad, samt i övrigt av magistraten. I stad, där magistrat icke finnes, gäller vad nu sagts om magistrat i stället den valnämnd, som har att förrätta val till andra kammaren för staden.

Även om en myndighet kan vidarebefordra valkuvertet till annan myndighet, är det icke säkert, att de av väljaren lämnade uppgifterna äro sådana, att valkuvertet kan komma rätt myndighet tillhanda, åtminstone icke å sådan tid, att valkuvertet kan medtagas vid sammanräkningen. Att utarbета och hos röstmottagarna tillhandahålla en särskild förteckning, utvisande de myndigheter, som hava att för olika val verkställa sammanräkning för varje valdistrikt i riket, torde föranleda mera arbete och större kostnader än som skulle motsvaras av de fördelar, som skulle vinnas därmed.

Om en väljare lämnar felaktiga uppgifter och detta föranleder, att hans röst blir kasserad, kan det visserligen sägas, att detta berott på honom själv och att han bör svara för följderna därav. En röstningsmetod bör dock vara sådan, att väljaren med största möjliga säkerhet kan räkna med att hans röst blir godkänd.

Det har invänts, att samma svårighet eller omöjlighet att återfinna väljaren i röstlängden, som skulle kunna uppstå för sammanräkningsmyndigheten, därest röstlängdsutdrag icke finnes, också skulle uppkomma för den som har att utfärda röstlängdsutdrag, om nämligen uppgifterna i ansökningen om erhållande av utdrag skulle vara felaktiga eller ofullständiga. Detta

kan visserligen i och för sig vara riktigt, men i det senare fallet kunna dock åtminstone i vissa fall kompletterande uppgifter införskaffas, så att sökanden kan återfinnas i röstlängden och utdrag utfärdas.

En ytterligare fördel, som är förbunden med användande av röstlängdsutdrag, är att röstmottagningen tager mindre tid i anspråk än vad förhållandet skulle vara, om väljaren därvid skulle lämna vissa uppgifter, som skulle antecknas å ett särskilt kuvert. Även om väljaren skulle kunna på förhand själv verkställa dessa anteckningar, torde dock röstmottagarens biträde komma att påkallas i åtskilliga fall, då väljaren icke anser sig kunna själv verkställa anteckningarna på riktigt sätt.

Även sammanräkningsmyndigheternas arbete skulle komma att betydligt öka, om dessa vid undersökningen huruvida väljarna äro röstberättigade icke skulle hava tillgång till de uppgifter, som finnas i röstlängdsutdraget, särskilt uppgifterna om valdistrikt, uppslag i röstlängden och rad å uppslaget. I viss mån skulle denna arbetsökning motsvaras av att något arbete med utfärdande av utdrag icke längre skulle förekomma. Det torde dock vara avsevärt lättare för en utdragsutfärdare att återfinna en person i röstlängden än vad förhållandet skulle vara, om detta arbete uteslutande skulle åvila sammanräkningsmyndigheten. En utdragsutfärdare har, bortsett från de större städerna, i allmänhet att befatta sig med endast en röstlängd eller ett jämförelsevis ringa antal röstlängder, medan sammanräkningsmyndigheten, särskilt vid andrakammarval, måste bedriva tidsödande efterforskningar i ett mycket stort antal röstlängder, vilket med hänsyn till det avsevärda och brådskande arbete sammanräkningen ändock utgör om möjligt bör undvikas. Det må framhållas, att det redan för en valförrättare mången gång kan erbjuda svårigheter att i röstlängden återfinna den som personligen infinner sig i vallokalen och där utfrågas om sin bostad.

Den omständigheten att valkuvert på grund av felaktiga uppgifter av väljaren skulle kunna befordras till annan myndighet än den som skall verkställa röstsammanräkningen och därför måste vidarebefordras till rätt myndighet skulle föranleda, att sammanräkningsmyndigheterna före röstsammanräkningen måste företaga en särskild förrättning för granskning av från röstmottagare inkomna kuvert. För att oriktigt adresserade kuvert skulle komma vederbörande myndighet tillhanda före sammanräkningens början, skulle sammanräkningen möjligen få företagas något senare än vad nu är förhållandet.

Om röstlängdsutdrag icke skulle erfordras, torde myndigheternas arbete i viss mån ökas därigenom att ifrågavarande röstningssätt skulle kunna användas även av personer, vilka sakna rösträtt. Ett jämförelsevis stort antal ansökningar om röstlängdsutdrag hava avslagits på den grund att sökandena icke varit upptagna i röstlängden eller varit där antecknade såsom icke röstberättigade.

Av betydelse vid bedömandet av ändamålsenligheten hos ett röstningssätt, som skall användas av personer, vilka icke vistas inom den valkrets de tillhöra, är även frågan på vad sätt väljarna lämpligen skola kunna erhålla

valedlar, som avse valet i denna valkrets. Den som vistas å annan ort skall nämligen enligt gällande bestämmelser använda valedel, som avser valet i den valkrets, där han är upptagen i röstlängd. Ett stort antal av de valedlar, som avgivits vid röstning utom hemorten, hava blivit kasserade av den anledningen att de icke varit gällande vid valet i hemorten, framförallt till följd av att de saknat giltigt namn eller — vid andrakammarval — att bestämmelserna angående registrerade väljarbeteckningar icke iakttagits. I de flesta fallen torde väljaren hava begagnat valedel, vilken tillhandahållits å den ort, där väljaren vistats, och som avsett valet där.

Till väljarnas vägledning fanns vid de senaste andrakammarvalen å postanstalterna tillgängligt ett tryckt häfte, innehållande samtliga av länsstyrelserna fastställda listor över kartellbeteckningar och partibeteckningar samt anmälda kandidater, och med ledning därav kunde en väljare skaffa sig kännedom om de valedlar, som utan risk för kassation kunde användas vid valet i hans hemort. Dessa listor torde dock knappast hava kommit till någon större användning, och någon motsvarande åtgärd kan icke vidtagas i fråga om de kommunala valen. Ifrågasättas kan emellertid huruvida icke å postanstalterna borde finnas tryckta anvisningar för väljarna om vad valedel skall innehålla och vad väljarna i övrigt hava att iakttaga.

Om väljaren icke önskar att själv skriva sin valedel, kan han anskaffa sådan genom hänvändelse till sin partiorganisation eller till någon person i hemorten. Ett enklare sätt att erhålla valedel, som avser valet i den valkrets väljaren tillhör, är dock att partiorganisationerna med ledning av de förteckningar, som föras över utfärdade röstlängdsutdrag, tillställa den som erhållit utdrag vederbörliga valedlar. Om detta förfaringsätt, som tillämpats av vissa partiorganisationer och därvid befunnits lämpligt, användes i större utsträckning, torde man kunna räkna med en minskning av den kassation, som beror på ogiltiga valedlar.

Det må även framhållas, att anskaffandet av röstlängdsutdrag kan anses vara av viss betydelse därigenom, att det motverkar, att ifrågavarande röstningssätt användes i andra fall än då verkligt hinder för röstning vid valförrättning föreligger. Det måste nämligen anses vara av stor betydelse för valintressets vidmakthållande, att röstningen i största möjliga utsträckning sker vid de egentliga valförrättningarna.

Av det anförda måste anses framgå, att kravet på företeende av röstlängdsutdrag innebär betydande fördelar ur olika synpunkter. Det kan emellertid icke förnekas, att, såsom förut antytts, även vissa nackdelar äro förbundna därmed.

Anskaffandet av röstlängdsutdrag förorsakar givetvis väljaren visst besvär. Det kan även inträffa, att utdrag icke hinner anskaffas, om hindret för röstning vid valförrättning uppkommer först å valdagen eller kort tid dessförinnan, eller att utdrag av annan anledning icke begäres i så god tid, att utdrag kan utfärdas och komma vederbörande tillhanda före valet.

De fall, då hinder för röstning vid valförrättning uppkommer först å valdagen eller kort tid dessförinnan, torde knappast uppgå till något större an-

tal. Däremot torde det icke sällan inträffa, att den som önskar rösta annorledes än vid valförrättning underlåter att i tid vidtaga åtgärder för erhållande av röstlängdsutdrag. Att medgiva utfärdande av utdrag även å valdagen synes icke böra ske, eftersom de personer, som hava att utfärda utdrag, i de flesta fall då tjänstgöra såsom valförrättare samt det åtminstone i allmänhet får anses uteslutet, att ett å valdagen utfärdat utdrag skall kunna användas vid röstning samma dag å annan ort.

Det har gjorts gällande, att det i åtskilliga fall förekommit, att personer, som begärt röstlängdsutdrag, även då detta skett flera dagar före valet, icke erhållit utdragen i så god tid, att de kunnat deltaga i valet. Till stöd för detta påstående har framhållits, att ett stort antal utfärdade utdrag icke använts vid valet. Anledningen därtill torde visserligen i en del fall hava varit att utdrag icke kommit vederbörande tillhanda å sådan tid, att röstning kunnat ske. Ofta torde dock orsaken hava varit att de som begärt och erhållit utdrag underlåtit att rösta eller också, sedan det förmodade hindret för röstning vid valförrättning upphört — t. ex. till följd av ändringar i fråga om militärtjänstgöring — röstat i vanlig ordning, varigenom utdraget blivit obehövt.

Att verkställa någon beräkning av det antal personer, vilkas underlåtenhet att rösta berott endast på besväret eller svårigheten att anskaffa röstlängdsutdrag, torde icke vara möjligt. Även om antalet ej skulle vara särdeles betydande, låter det sig emellertid ej förneka, att valdeltagandet i de fall, varom nu är fråga, skulle i ej ringa grad underlättas, om röstlängdsutdrag icke behövde företeas vid röstningen.

Efter prövning av de fördelar och nackdelar, som äro förbundna med användande av röstlängdsutdrag, vilja de sakkunniga såsom sin uppfattning uttala, att en röstningsmetod med användande av röstlängdsutdrag icke kan ersättas med ett system, där väljaren endast skulle hava att till röstmottagaren lämna vissa uppgifter utan att därvid förete särskild handling. Med hänsyn till de olägenheter, som äro förbundna med kravet på företeende av röstlängdsutdrag, hava de sakkunniga emellertid ansett sig böra närmare undersöka, huruvida röstlängdsutdraget skulle kunna ersättas med annan handling, vilken icke behöver för ändamålet särskilt anskaffas men som ändock är av sådan beskaffenhet, att dess användande innefattar åtminstone i det väsentliga de fördelar, som äro förenade med röstlängdsutdraget.

För närvarande synes någon sådan möjlighet icke föreligga. De sakkunniga hava emellertid undersökt, huruvida det med borgarkort, som föreslagits av folkbokföringskommittén i dess år 1944 avgivna betänkande med förslag till omorganisation av folkbokföringen (SOU 1944:52), är av sådan beskaffenhet, att detta skulle kunna begagnas för ifrågavarande ändamål. Såsom i fortsättningen skall närmare beröras, har därvid befunnits, att medborgarkortet i vissa avseenden skulle vara att föredraga framför röstlängdsutdraget, ehuru det ur andra synpunkter icke skulle medföra samma fördelar som sådant utdrag.

Enligt folkbokföringskommitténs förslag skall registrering av rikets be-

folkning alltjämt ske genom kyrkobokföring och mantalsskrivning. Såsom ny kyrkobok skall tillkomma en församlingsliggare, som skall utgöras av personakter, en för varje person. Personakten skall alltid ingå i församlingsliggaren för kyrkobokföringsorten, d. v. s. den församling i vilken personen är upptagen i församlingsboken. Personakten motsvarar det nuvarande flyttningsbetyget men utlämnas icke till allmänheten utan översändes vid flyttningsdirekt mellan pastorsämbetena. I allmänhetens hand ersättes flyttningsbetyget av medborgarkort, som utfärdas för envar i riket kyrkobokförd svensk medborgare, som fyllt 15 år. Medborgarkortet skall bestå av en pärm och tre blad. För att äga giltighet skall detsamma vara försett med innehavarens bestyrkta namnteckning. Vid mantalsskrivning skall upprättas mantalslängd, som utgöres av bland annat en liggare över personerna. Rätt mantalsskrivningsort för fysisk person skall vara det distrikt, inom vilket personen den 1 november året näst före mantalsåret rätteligen bör vara kyrkobokförd.

Varje länsstyrelse skall enligt förslaget i egenskap av länsbyrå för folkbokföringen utrustas med adressmaskinanläggning och därtill hörande tryckande register över bland annat befolkningen i länet för tryckning av längder och avtryckskort, d. v. s. kort vilka skola ingå i hjälpkortregister hos olika myndigheter, samt medborgarkort. De tryckande registren skola bestå av tryckplåtar, en för varje person, benämnda personplåtar. För envar i riket kyrkobokförd person skall finnas ett i särskild ordning fastställt födelsenummer, bestående av personens med siffror skrivna födelsedata och ett tresiffrigt tal, udda för man och jämnt för kvinna samt olika för alla samma dag födda, t. ex. 25-01-09-037 för en man, född den 9 januari 1925. Födelsenumret skall införas i personakten och inpräglas å personplåten, vilken därjämte skall innehålla bland annat personens efternamn, förnamn, födelsehemort, titel eller yrke, civilstånd, dag för äktenskaps ingående och upplösning, värnpliktsnummer, kyrkobokföringsort, kyrkobokföringsfastighet samt, om personen är gift, makens födelsenummer. Samtliga dessa uppgifter komma att framgå jämväl av de avtryckskort, som skola ingå i de olika hjälpkortregistren. Det avtryck av personplåten, som skall ingå i medborgarkortet, kommer att innehålla åtminstone de flesta av uppgifterna. När en person anmält flyttnings, skall prägling omedelbart ske av de nya uppgifterna angående kyrkobokföringsort och kyrkobokföringsfastighet, därvid äldre uppgifter tillsviðare skola kvarstå och de nya införas på annan plats i plåten.

Hos pastor skall föras ett hjälpkortregister, bestående av avtryckskort. Registret föres i två avdelningar, församlingsregistret, bestående av korten för de personer, vilka äro kyrkobokförda i församlingen, och avgångsregistret, bestående av korten för de personer, vilka tidigare varit kyrkobokförda i församlingen. Hos varje länsbyrå skall föras ett adressregister och ett nummerregister, bestående av avtryckskort, det förra alfabetiskt och det senare med korten ordnade efter personernas födelsenummer. Dessutom skall hos länsbyrån föras ett avgångsregister över bland annat de personer, som utflyttat till annat län, med anteckning om det län, till vilket de flyttat. Vidare

skall statistiska centralbyrån i egenskap av riksbyrå för folkbokföringen föra ett hjälpkortregister, benämnt sökregister, över rikets hela befolkning, ordnat efter personernas födelsenummer.

Enligt folkbokföringskommitténs förslag skola medborgarkorten tryckas och utsändas under sommaren 1947. Avsikten är att de av kommittén föreslagna åtgärderna skola genomföras för hela riket. Beträffande Stockholms stad, där folkbokföringen för närvarande är ordnad på särskilt sätt, ifrågasättes dock, att med genomförandet av det nya systemet i vissa avseenden skall tillsvidare anstå.

Genom proposition (nr 282) till 1945 års riksdag har Kungl. Maj:t i huvudsaklig överensstämmelse med vad folkbokföringskommittén föreslagit framlagt förslag till huvudgrunder för omorganisation av folkbokföringen. I propositionen har emellertid uttalats, att med inprägling å personplåt av bland annat födelsenummer borde tillsvidare anstå. Beträffande vissa i kommitténs förslag berörda frågor, bland annat om medborgarkort och dettas innehåll, har något ståndpunktstagande icke skett i propositionen.

Sedan riksdagen i väsentliga delar bifallit propositionen, har Kungl. Maj:t den 29 juni 1945 utfärdat kungörelse (nr 554) angående vissa förberedande åtgärder för genomförande av en omorganisation av folkbokföringen. För att praktiska erfarenheter på området skola vinnas, innan arbetet med upprättande av adressmaskinanläggningar för folkbokföringen allmänt igångsättes, har Kungl. Maj:t samma dag meddelat vissa bestämmelser om upprättande av sådan anläggning vid länsstyrelsen i Örebro län.

Om medborgarkortet skulle användas i stället för röstlängdsutdrag vid röstning å postanstalt, beskickning och konsulat, skulle röstningen kunna tänkas försiggå så, att väljaren för röstmottagaren uppvisar sitt medborgarkort samt till denne överlämnar ett på förhand anskaffat ytterkuvert, varå väljaren med ledning av innehållet i medborgarkortet antecknat sitt namn, födelsenummer, mantalsskrivningsort och mantalsskrivningsfastighet. För den händelse väljaren icke tidigare anskaffat ytterkuvert, skulle sådant även kunna erhållas i röstningslokalen för att där ifyllas av väljaren. Sedan röstmottagaren granskat medborgarkortet och de å ytterkuvertet gjorda anteckningarna, skulle röstmottagaren till väljaren utlämna ett valkuvert, vari väljaren skulle inlägga sin valsedel, varefter detta kuvert skulle återlämnas till röstmottagaren för att av denne inläggas i ytterkuvertet. I samband därmed skulle röstmottagaren i kontrollsyfte anteckna bland annat väljarens namn å en särskild förteckning, varefter röstmottagaren skulle översända ytterkuvertet till sammanräkningsmyndigheten. Gift person, som röstar på angivet sätt, skulle äga rätt att därvid avlämna valsedelsförsändelse av andra maken, vilken för sådant fall skulle överlämna sitt medborgarkort till den make, som röstar personligen, för att av denne företes vid avlämnandet av valsedelsförsändelsen.

Vid begagnande av medborgarkort skulle väljaren således icke behöva på förhand anskaffa särskild handling för att kunna utöva sin rösträtt. Detta skulle innebära en lättnad för väljaren och möjligen medföra ett ökat val-

deltagande därigenom att personer, som eljest skulle hava underlåtit att utöva sin rösträtt, komme att rösta, då de icke åsamkades något besvär genom att behöva anskaffa särskild handling. Rösträtt skulle då kunna utövas även av personer, vilka först kort tid före valet blivit förhindrade att rösta vid valförrättning till följd av tidigare icke beräknad bortovaro från hemorten.

Ur legitimationssynpunkt synes medborgarkortet med dess av folkbokföringskommittén föreslagna innehåll vara tillfredsställande, då röstning i annan persons namn därigenom torde förebyggas i ungefär samma mån som vid begagnande av röstlängdsutdrag. Det må emellertid framhållas, att det understundom skulle kunna inträffa, att en person icke innehar sitt medborgarkort. I samband med flyttning till annan kyrkobokföringsort, som i många fall torde ske å den tid av året, då val förrättas, skall medborgarkortet avlämnas till pastor för vidtagande av vissa ändringar, och under tiden till dess att detsamma återbekommits innehar personen såsom kvitto endast ett av de i medborgarkortet insatta bladen, innehållande avtryck av vissa delar av personplåten. Huruvida detta blad kan anses innefatta fullgod legitimation blir beroende på dess innehåll.

Vid användande av medborgarkort vid röstning kan svårighet uppkomma för röstmottagaren att avgöra vilka bestämmelser, som skola tillämpas med avseende å röstningen. Förfarandet är, såsom förut nämnts, i vissa avseenden olika vid röstning före valdagen och vid röstning å valdagen. För att i möjligaste mån undvika förväxlingar härutinnan torde, om röstlängdsutdraget skulle avskaffas, bliva erforderligt, att upplysning om de dagar, då val skola äga rum, i god tid före varje val särskilt meddelades röstmottagarna såväl inom som utom riket.

Vidare kan medborgarkortet icke anses fylla samma funktion som röstlängdsutdraget, då det gäller valkuvertets befordran till sammanräkningsmyndigheten och väljarens återfinnande i röstlängden. Av uppgifterna i medborgarkortet framgår nämligen icke direkt vilken myndighet, som skall förrätta sammanräkningen för ett visst val, och icke heller vilket valdistrikt innehavaren av medborgarkortet tillhör. De brister, som sålunda vidlåda medborgarkortet i dess förmåga att ersätta röstlängdsutdrag, utesluta dock icke möjligheten, att medborgarkortet ändock kan befinnas användbart i sådant syfte. En nödvändig förutsättning därför är emellertid, att den sammanräknande myndigheten kan bestämmas och väljaren kan återfinnas i röstlängden med ledning av innehållet i medborgarkortet. Som i båda dessa hänseenden mantalsskrivningsorten är bestämmande, uppstår frågan, huruvida det alltid är möjligt att av medborgarkortet utläsa personens mantalsskrivningsort.

Till belysning av denna fråga synes det nödvändigt att något närmare än som förut skett utveckla folkbokföringskommitténs principer för orts- och fastighetsuppgifternas inplacering i texten å den personplåt, av vilken avtryck skall insättas i medborgarkortet, därvid hänsyn tages till texten å den personplåt, som enligt Kungl. Maj:ts ovannämnda beslut skall användas för Örebro län. Att märka är att å denna plåt tillsvidare icke skall angivas

något födelsenummer utan i dess ställe endast uppgifter om personens födelsetid.

På personplåten skola inpräglas uppgifter om den ort och fastighet, där personen är kyrkobokförd, med angivande av år för personens mantalsskrivning i orten. Så länge personen bor på samma plats, kvarstå dessa uppgifter oförändrade å personplåten, och någon svårighet att av denna utläsa mantalsskrivningsorten föreligger då icke. Uppgift om kyrkobokföringsfastigheten är däremot icke avsedd att medtagas i det avtryck av plåten, som skall ingå i medborgarkortet. Kyrkobokföringsorten skulle dock framgå av detta.

Flyttar personen till annan församling, införas å personplåten under de tidigare uppgifterna om kyrkobokföringsort och kyrkobokföringsfastighet, vilka uppgifter alltjämt kvarstå, även uppgifter om personens nya kyrkobokföringsort och kyrkobokföringsfastighet. Invid dessa uppgifter utsättes, om personen ej blivit mantalsskriven i inflyttningsorten, nästkommande mantalsår men eljest det löpande mantalsåret, varjämte den fastighet, där personen för det löpande året är mantalsskriven, utmärkes med en asterisk. Vad nu sagts skall i tillämpliga delar gälla även beträffande den som flyttar från en fastighet till annan inom samma församling. I samband med flyttning från en församling till en annan utbytas i medborgarkortet insatta blad mot nya blad, innehållande avtryck av personplåten med dess nya text, dock med undantag av kyrkobokföringsfastighet. Flyttar personen ännu en gång, utbytas, om flyttningen äger rum ett senare år, de först antecknade uppgifterna om kyrkobokföringsort och kyrkobokföringsfastighet mot uppgifter om den ort och fastighet, där han sist kyrkobokförts, och angives det år, för vilket han beräknas komma att mantalsskrivas där. Skulle emellertid flera flyttningar äga rum samma år, kommer medborgarkortet att i förevarande hänseende innehålla uppgifter om dels förhållandena vid mantalsårets början dels ock förhållandena efter den sista flyttningen under året.

I de flesta fallen är en person uppförd i röstlängden för den ort, som utmärkts med det högsta årtalet. Skulle flyttning emellertid ske efter sista mantalsskrivningen men före den dag, då valet äger rum, finnes han alltjämt upptagen i röstlängden för den ort, där han senast blivit mantalsskriven. För detta fall är han alltså icke uppförd i röstlängd för den ort, vid vilken det högsta årtalet angivits, utan i röstlängden för den äldre kyrkobokföringsorten. Då ett medborgarkort innehåller flera uppgifter om kyrkobokföringsort, är mantalsskrivningsorten således den som är utmärkt med det högsta årtalet, såvida detta icke är högre än det löpande årets, för vilket fall i stället den andra orten är mantalsskrivningsort.

Denna regel gäller dock endast för det fall, att valet äger rum samma år som den gällande röstlängden upprättats. Skall valet i stället förrättas, innan röstlängden för året är upprättad, och till följd därav den under näst föregående år upprättade röstlängden alltjämt skall användas, vilket kan bliva förhållandet vid omval eller nyval, är den för röstningen gällande mantalsskrivningsorten även då den ort, som är försedd med det lägre årtalet. Har emellertid flyttning ägt rum såväl under det år, då valet enligt vad sist sagts

förrättas, som under det närmast föregående året, kommer medborgarkortet icke längre att innehålla upplysning om den för röstningen gällande mantalsskrivningsorten utan endast uppgifter om den ort, där personen mantalskrivits för det innevarande året, och den ort, där han beräknas komma att mantalsskrivas för det därpå följande året.

Såsom av det anförda framgår, kan den för röstningen gällande mantalsskrivningsorten i de flesta fallen utläsas av medborgarkortet. Med hänsyn till de svårigheter, som emellanåt kunna vara förenade därmed, synes det emellertid, om medborgarkortet skulle användas vid röstning inför röstmottagare, icke vara tillfyllest att åt väljaren ensam överlämna att av medborgarkortets innehåll utläsa rätt mantalsskrivningsort. Det torde icke kunna undvikas, att väljaren därmed erhåller biträde av röstmottagaren eller i allt fall att denne kontrollerar riktigheten av de av väljaren i detta avseende lämnade uppgifterna. Det må dock framhållas, att alltför stora krav icke böra ställas på postfunktionärerna, eftersom dessa, i vad gäller det stora antalet poststationer, i allmänhet bestå av icke fackutbildad personal. Icke heller med röstmottagarens biträde torde därför rätt mantalsskrivningsort alltid kunna utläsas av medborgarkortet.

Härefter uppkommer frågan, huru man med ledning av uppgiften om väljarens mantalsskrivningsort skall kunna erhålla kännedom om den myndighet, som skall förrätta röstsammanräkningen för valet. I fråga om val till riksdagens andra kammare, där vederbörande länsstyrelse alltid är sammanräkningsmyndighet, torde utan större svårighet kunna avgöras till vilken myndighet ytterkuvertet skall insändas. Finnas flera församlingar med samma eller liknande namn som den i medborgarkortet angivna kyrkobokföringsorten, kunna dessa särskiljas genom en vid namnet anbragt länsbeteckning. Vid de kommunala valen, beträffande vilka sammanräkning verkställs av ett stort antal olika myndigheter, skulle däremot i åtskilliga fall uppstå svårigheter, vilka icke torde kunna lösas på annat sätt än att föreskrift meddelades, att där sammanräkningsmyndigheten icke kan med säkerhet utrönas, ytterkuvertet skall insändas antingen till länsstyrelsen i det län, där väljaren är röstberättigad, eller till länsstyrelsen i det län, där röstningen ägt rum, för att genom länsstyrelsens försorg vidarebefordras till vederbörande sammanräkningsmyndighet. För länsstyrelsen torde icke böra uppstå svårighet att med ledning av de å ytterkuvertet antecknade uppgifterna avgöra vilken myndighet, som har att förrätta sammanräkningen.

Sedan ytterkuvertet inkommit till vederbörande sammanräkningsmyndighet, bör denna kunna återfinna väljaren i röstlängden, därvid den å kuvertet antecknade uppgiften om väljarens födelsennummer kan tjäna till vägledning. Vid sammanräkning, som verkställs av länsstyrelse, kan denna med anlitande av det föreslagna nummerregistret uppsöka väljaren i röstlängden. Andra sammanräkningsmyndigheter torde däremot icke komma att förfoga över sådant register. Beträffande dessa myndigheter gäller emellertid, att de distrikt, för vilka de skola verkställa sammanräkning, i allmänhet äro mindre omfattande, varför även dessa myndigheter, eventuellt med begag-

nande av förefintliga adressförteckningar eller dylikt, böra utan större svårighet kunna uppsöka väljarna i röstlängden. För den händelse sammanräkningsmyndigheten icke med ledning av nummerregistret eller på annat sätt skulle återfinna en väljare i röstlängden, skulle hänvändelse kunna ske till riksbyrån för folkbokföringen, som med hjälp av sitt sökregister över rikets hela befolkning skulle kunna lämna vissa uppgifter till ledning för väljarens uppsökande i röstlängd.

Förutsättning för att ett ytterkuvert skall komma vederbörande sammanräkningsmyndighet tillhanda och väljaren skall kunna återfinnas i röstlängden är givetvis, att i medborgarkortet förekommande uppgifter riktigt återgivas å ytterkuvertet. Det må emellertid framhållas, att förväxling kan ske av olika i medborgarkortet förefintliga Orts- och sifferuppgifter, vilket torde bliva förhållandet även om medborgarkortet skulle förses med förklaringar av vad de olika uppgifterna avse.

Vad angår omfattningen av myndigheternas arbete, därest röstlängdsutdrag skulle ersättas med medborgarkort, bortfaller det jämförelsevis tidsödande arbetet med utfärdande av röstlängdsutdrag. I stället kommer röstmottagningen att taga längre tid i anspråk och ställa större krav på röstmottagarna, enär dessa måste medverka till att uppgifterna i medborgarkortet riktigt återgivas å ytterkuvertet. Jämväl sammanräkningsmyndigheternas arbete skulle ökas, då dessa icke längre skulle kunna uppsöka väljarna i röstlängden endast med ledning av de å ytterkuverten gjorda anteckningarna utan därför i allmänhet måste anlita olika register. Även om myndigheternas sammanlagda arbete i de båda fallen skulle vara ungefär lika stort, torde det dock vara att föredraga, att arbetsökning åtminstone icke sker vid röstmottagning. Större arbetsanhopning vid röstmottagningen skulle även kunna medföra tidsförlust och andra olägenheter för väljarna.

Därigenom att bevis om rösträtt icke skulle behöva anskaffas, om medborgarkort användes, bortfaller den förmånliga verkan av röstlängdsutdrag, som ligger dels i att ifrågasatt röstningsätt på grund av besväret att anskaffa röstlängdsutdrag icke användes annat än då verkligt behov därav förefinnes, dels ock däri att icke röstberättigade personer förhindras att deltaga i val. Att såsom ifrågasatts förse medborgarkortet med en stämpel, utvisande att innehavaren äger rösträtt, torde av praktiska skäl icke kunna ifrågakomma.

Vidare är att märka att avskaffande av röstlängdsutdrag skulle förorsaka, att särskilda förteckningar över de personer, vilka ämna rösta på annan ort än hemorten, icke längre skulle finnas, varigenom möjligheten för dessa personer att genom partiorganisationernas försorg erhålla för valet i hemorten giltiga valsedlar skulle minskas.

Vad slutligen angår de kostnader, som skulle åsamkas statsverket och kommunerna, därest medborgarkort skulle träda i stället för röstlängdsutdrag, uppkommer å ena sidan en utgiftsminskning därigenom att röstlängdsutdrag icke längre skola utfärdas. Å andra sidan torde kostnaderna för röstmottagning och röstsammanräkning komma att bliva större. Till följd av att ytter-

kuvert med annan text måste anskaffas, komma vidare de från de senaste kommunalvalen och andrakammarvalen återstående upplagorna av ytterkuvert icke längre att kunna användas. Trots berörda utgiftsminskning torde en förändring av röstnings sättet komma att förorsaka ökade kostnader, som emellertid icke för närvarande kunna närmare angivas.

Vid övervägande av frågan om lämpligheten att ersätta bestämmelsen om avlämnande av röstlängdsutdrag vid röstning med föreskrift om företeende av medborgarkort hava de sakkunniga funnit, att valdeltagandet därigenom skulle kunna underlättas. Med avseende särskilt å betydelsen av att den av väljaren avgivna valsekeln kommer att medtagas vid sammanräkningen föreligga däremot vissa i det föregående berörda ogynnsamma förhållanden, vilka kunna föranleda till ökad kassation av avgivna valseklar. Ehuru de sakkunniga äro av den uppfattningen, att röstlängdsutdrag i vissa avseenden är att föredraga framför medborgarkort, anse de sakkunniga sig likväl, för att tillmötesgå framställda krav på underlättande av valdeltagandet, kunna förorda en övergång till användande av medborgarkort vid röstning, dock under förutsättning att detta erhåller sådant innehåll, att den för röstningen gällande mantalsskrivningsorten utan svårighet kan utläsas därur.

Kravet på företeende av röstlängdsutdrag torde således tillsvidare böra bibehållas och frågan om dess eventuella avskaffande upptagas till avgörande först sedan beslut fattats att medborgarkort skall införas och dess innehåll blivit fastställt. Som i allt fall medborgarkort icke torde vara utfärdade och utsända före de kommunala valen år 1946, synes med frågans avgörande böra anstå till efter dessa val.

Frågan om sättet för anskaffande av röstlängdsutdrag.

Under förutsättning att röstlängdsutdrag skall bibehållas, torde böra övervägas, huruvida sättet för dess anskaffande lämpligen kan förenklas.

I det förslag till införande av röstlängdsutdrag vid val till riksdagens andra kammare, som framlades genom Kungl. Maj:ts proposition (nr 216) till 1934 års riksdag, föreskrevs, att den som ville erhålla sådant utdrag skulle där- om antingen personligen göra framställning hos den som ägde utfärda utdraget eller ock till denne låta inlämna eller med allmänna posten insända skriftlig ansökan. I sitt utlåtande (nr 16) över nämnda proposition föreslog emellertid konstitutionsutskottet, främst i syfte att skapa ökade garantier mot obehörigt uttagande av röstlängdsutdrag, bland annat att skriftlig ansökan om utdrag skulle vara egenhändigt undertecknad och bevittnad av minst en person. Utskottets förslag bifölls av riksdagen, och bestämmelserna i ämnet utformades i enlighet därmed.

Vid de val, där röstlängdsutdrag använts, har i ett stort antal fall ansökan om röstlängdsutdrag avslagits på grund av att ansökningen icke varit undertecknad av sökanden eller att sökandens namnunderskrift icke varit bevittnad.

Upphävande av bestämmelsen att skriftlig ansökan skall vara egenhändigt undertecknad av sökanden torde icke böra ske. För sådant fall skulle nämligen en avsevärd risk uppkomma för obehörigt uttagande av röstlängdsutdrag, vilka sedermera skulle kunna användas för röstning i annan persons namn.

Ett eftergivande av kravet på att den röstberättigade själv skall göra framställning om erhållande av röstlängdsutdrag torde dock kunna ske för det fall, att äkta makar önska erhålla röstlängdsutdrag. Det synes enligt de sakkunnigas uppfattning utan större risk för valsäkerheten kunna medgivas, att röstlängdsutdrag för den ena maken utfärdas på begäran av den andra maken. Därigenom skulle vinnas, att en av makarna samtidigt kunde begära röstlängdsutdrag såväl för egen räkning som för andra maken. Att utsträcka en sådan rättighet till att avse annan nära anhörig, såsom fader, moder, barn eller syskon, synes däremot icke böra ifrågakomma, bland annat med hänsyn till att för sådant fall släktskapen torde böra styrkas.

Föreskriften att sökandens namnunderskrift å ansökan om röstlängdsutdrag skall vara bevittnad innebär en viss garanti för att sökanden egenhändigt undertecknat ansökningen. Risken för obehörigt uttagande av röstlängdsutdrag skulle givetvis bliva större, om ansökningen endast behövde förseas med namnunderskrift än om även bevittning måste ske. För den händelse en ansökan uppenbarligen icke blivit egenhändigt undertecknad av sökanden, synes emellertid utdragsutfärdaren vara befogad att avslå ansökningen, oavsett om namnunderskriften blivit bevittnad eller ej. På grund härav anse de sakkunniga, att föreskriften att sökandens namnunderskrift skall vara bevittnad kan upphävas, utan att därigenom någon nämnvärd risk för valsäkerheten skulle uppkomma.

I fråga om formen för ansökan om röstlängdsutdrag hava önskemål framställts om att ansökan skall kunna ske telefonledes eller genom telegram. Ett allmänt medgivande därav synes med hänsyn till valsäkerheten icke vara lämpligt. Beträffande ansökan telefonledes torde dock gällande bestämmelser icke förhindra, att sådan ansökan betraktas såsom personlig framställning, under förutsättning att utdragsutfärdaren anser sig förvissad om att sökanden är den person, som han uppgiver sig vara. Telegram torde utan lagändring kunna godtagas såsom skriftlig framställning, därest den å telegrafanstalten företedda ansökningen är egenhändigt undertecknad och — om föreskriften om bevittning skall bibehållas — jämväl bevittnad samt sökandens och eventuellt vittnets namn återgivas i telegrammet. I överensstämmelse med gällande föreskrifter om meddelande av rättegångsfullmakt genom telegram borde i telegrammet även ingå särskilt bevis att ansökningen blivit uppvisad å telegrafanstalten. Med hänsyn till att risken för missbruk måste anses ytterst ringa, särskilt på grund av den jämförelsevis stora kostnaden för avsändande av telegrammet, synes bevis av angivet slag dock icke böra ifrågakomma.

Att såsom föreslagits upphäva bestämmelsen om förande av särskild förteckning över ansökningar om röstlängdsutdrag och utfärdade utdrag synes

icke böra ske. Denna förteckning är av betydelse bland annat därutinnan, att i vissa fall mottagande av utdrag skall kvitteras samt i andra fall anteckning skall göras om sättet för utdragets avsändande, vilka åtgärder enligt gällande föreskrifter verkställas i nämnda förteckning. Därjämte kan, såsom förut berörts, förteckningen tjäna till ledning för partiorganisationer vid utsändande av valsedlar till personer, som ämna rösta å annan ort än hemorten. Att för angivna ändamål använda sig av ansökningarna om utdrag i stället för förteckningen kan icke ske, då ansökan om utdrag framställts muntligen, och synes även i andra fall av praktiska skäl mindre lämpligt.

Med hänsyn till att de av de sakkunniga ifrågasatta ändringarna av bestämmelserna om sättet för anskaffande av röstlängdsutdrag icke torde vara av större betydelse för underlättande av valdeltagandet, synas desamma icke böra genomföras för tillämpning vid de val, som äga rum innan beslut kan komma att fattas om röstlängdsutdragets ersättande med medborgarkort, utan ändringarna böra vidtagas endast för den händelse sådant beslut icke skulle komma att fattas.

Frågan om rätt för sjuka personer att utöva rösträtt utan personlig inställelse.

Vid ett flertal tillfällen hava förslag framställts om beredande av möjlighet för sjuka personer att utan personlig inställelse utöva rösträtt vid allmänna val.

I en vid 1902 års riksdag väckt motion föreslogs, att röstberättigad, som på grund av sjukdom, militär tjänstgöring eller annat laga förfall, resa eller utomlandsvistelse vore förhindrad att iakttaga personlig inställelse, skulle äga att före valet insända sin röst till valförrättaren. På konstitutionsutskottets hemställan avslogs motionen av riksdagen. Motioner i ämnet väcktes sedermera vid 1903, 1906 och 1908 års riksdagar. Motionerna åren 1903 och 1906 avstyrktes av konstitutionsutskottet och föranledde icke någon riksdagens åtgärd. I anledning av 1908 års motion hemställde riksdagen hos Kungl. Maj:t om utredning och förslag i ämnet.

År 1913 uppdrog Kungl. Maj:t åt professorn Albert Ernberg att verkställa utredning i frågan. Denne framlade år 1918 utredning och förslag om rösträttsutövning vid val till riksdagens andra kammare utan inställelse inför valförrättare, enligt vilket förslag rätt att insända valsedel skulle tillkomma dem som tillhörde vissa yrkes- och tjänstegrupper. Däremot ansågos icke tillräckliga skäl föreligga att medgiva sådan rätt för dem som på grund av sjukdom vore förhindrade att iakttaga personlig inställelse. I sistnämnda avseende anfördes bland annat följande:

Vad angår sjukdom utgör naturligen läkareintyg, tillräckligt noggrant avfattat, ett lämpligt bevismedel, som kan klarlägga existensen av laga förfall. Förnekas kan dock icke, att, särskilt på grund av den långa väg till läkare, som valmannen kan hava, det understundom kan vara svårt eller rent av omöjligt för honom att

anskaffa läkarebetyg. På frågan om läkareintygs ersättande genom intyg av annan person behöva vi emellertid icke här ingå. — — — Beträffande de här ovan anförda omständigheterna sjukdom och viss högre ålder kan sägas, att det icke torde förefinnas någon tillfyllestgörande reell anledning att särskilt låta dem eller endera av dem konstituera undantag från regeln om personlig inställelse vid riksdagsmannaval.

Vid 1919 års riksdag, då lagstiftningen om rätt för personer tillhörande vissa yrkes- och tjänstegrupper ävensom för äkta make att rösta utan personlig inställelse genomfördes, föreslogs motionsvis införande av dylik rätt även för sjuka och andra, som hade kroppsligt hinder och svårighet att personligen inställa sig vid valtillfället. Särskilda utskottet förklarade sig icke vilja förneka, att sådana personers utestängande från valen, om det sammanställdes med de särskilda åtgärder, som vidtoges till vissa yrkes- och tjänsteutövares förmån, i vissa fall kunde te sig såsom oberättigat. Utskottet fann emellertid spörsmålet, särskilt i betraktande av de speciella möjligheter till obehörig påtryckning på osjälvständiga väljare, som på ifrågavarande område måste anses föreligga, av synnerligen ömtålig natur; och utskottet fann sig icke övertygat om möjligheten att undvika de antydda olägenheterna.

Frågan om införande av möjlighet för sjuka personer att utöva sin rösträtt utan personlig inställelse har även behandlats av kommunalförfattningssakkunniga i deras år 1920 avgivna betänkande, vari anfördes bland annat följande:

I och för sig vore utan tvivel önskvärt, att jämväl personer, som av sjukdom äro förhindrade att inställa sig, bereddes möjlighet att deltaga i valen. Men i det allmännas intresse är detta likväl icke påkallat ur synpunkter, som äro analoga med dem, som lett till yrkes- och tjänstegrupperingen såsom i allmänhet bestämmande vid frågans lösning. Den synpunkt, som därvid med visst fog lagts på frågan, har varit, att olika yrkesgrupper ofta representera olika samhällsintressen och uppfattningar, samt att följaktligen ett utestängande från valen av en grupp i större omfattning än en annan skulle kunna medföra, att vissa sociala skikt av samhället icke blevo behörigen representerade. Med denna utgångspunkt äro naturligtvis skälen för de sjukas inrymmande under undantagsställningen föga vägande.

Men även om denna utgångspunkt icke finge fälla utslaget, skulle ett upptagande av sjukdom såsom speciell förfallogrund i tillämpningen verka otillfredsställande och ojämnt. Det kunde icke låta sig göra att medgiva hindrets styrkande annat än med läkarintyg. Men möjlighet att anskaffa sådant skulle vara synnerligen varierande och för röstberättigade med jämförelsevis goda ekonomiska resurser och lätt tillgång till läkarkraft ställa sig gynnsammare än för ekonomiskt svagare och avlägset boende röstberättigade.

Det kan för den skull så mycket mindre komma i fråga, att vid de kommunala representantvalen upptaga denna förfallogrund, som lagstiftningen icke berett rum för densamma vid valen till riksdagens andra kammare.

Vid 1925 års riksdag väcktes åter motion i syfte att bereda sjuka personer tillfälle att insända valsedel. Konstitutionsutskottet hänvisade till de av särskilda utskottet år 1919 anförda skälen mot en dylik reform samt framhöll dessutom, att spörsmålet om bevisningen i fråga om sjukdomsförhinder erbjöde betydande svårigheter.

Även vid 1945 års riksdag hava motioner väckts i förevarande fråga, näm-

ligen dels de likalydande motionerna nr 45 i första kammaren och nr 82 i andra kammaren dels ock motionen nr 51 i andra kammaren. I dessa motioner hemställdes, att utredning måtte verkställas i fråga om rätt för sjuka personer att utan personlig inställelse utöva rösträtt vid allmänna val. I de två förstnämnda motionerna uttalades, att det för ogifta sjuka personer, i synnerhet för dem som hyste stort intresse för samhället och dess angelägenheter, torde te sig som en betydande orättvisa, att deras sjukdom, av längre eller kortare art, skulle för dem utgöra ett oöverstigligt hinder för fullgörandet av deras rösträtt. Vidare framhölls att oförmåga att infinna sig i vallokalen givetvis borde styrkas genom intyg av läkare samt att en blivande utredning finge klargöra, huruvida alla grupper av sjuka kunde medtagas. I den sistnämnda motionen anfördes bland annat följande:

Invändningen att tekniska svårigheter äro så betydande att detta icke är möjligt kommer utan tvivel att resas, och åtminstone för den väljare som är sjuk i hemmet blir det inte lätt att finna någon både betryggande och ekonomiskt rimlig metod. Övervägas borde dock om icke en utsträckning av ombudsröstningen enligt metoden äkta-makeröstning här kunde äga rum så att andra familjemedlemmar ägde rätt att rösta för en sjuk röstberättigad anhörig. Däremot torde inga större hinder behöva resas mot valdeltagandet från de å sjukhusen intagnas sida. Röstlängdsutdrag kunna med lätthet införskaffas och en befullmäktigad tjänsteman kan sedan å bestämd tid mottaga valkuverten. Att störande agitation på sjukhusen skall förekomma behöver knappast befaras enär vederbörande läkare ha alla möjligheter att förbjuda detta.

Konstitutionsutskottet anförde i sitt utlåtande (nr 3) över dessa motioner, att en person, som på grund av sjukdom vore förhindrad att själv avlämna sin valsedel, icke hade möjlighet att utöva sin rösträtt utom för det fall, att han vore gift och kunde rösta genom andra maken. Vidare framhöll utskottet, att det vore av vikt, att valdeltagandet i största möjliga utsträckning underlättades. Som utskottet emellertid inhämtat, att de sakkunniga redan till prövning upptagit det i motionerna berörda spörsmålet och utskottet vid sådant förhållande saknade anledning tillstyrka en skrivelse till Kungl. Maj:t i ämnet, hemställde utskottet, att motionerna icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd. Denna hemställan bifölls av riksdagen.

I Norge hava tidigare förekommit bestämmelser om att den som på grund av sjukdom, militärtjänst eller annat laga förfall icke kunde inställa sig personligen vid valförrättningen ägde rätt att på förhand insända sin valsedel. Tillämpningen av detta röstningssätt beredde emellertid många svårigheter, och bestämmelserna därom undergingo många förändringar, utan att tillfredsställande resultat kunde sägas bliva uppnått. Även voro valbesvär i anledning av institutets användning synnerligen vanliga. Svårigheter voro för handen, då det gällde dels att bedöma vad som skulle räknas såsom laga förfall, dels att pröva bevisningen härom, dels ock att erhålla betryggande säkerhet såväl mot obehöriga påtryckningar som för valhemlighetens bevarande och valsäkerheten i övrigt. På grund härav har detta system numera frångåtts.

Enligt de sakkunnigas uppfattning måste det anses vara av stor betydelse,

att förefintliga hinder för de röstberättigades möjlighet att utöva sin rösträtt undanröjas, så långt detta kan ske utan att valsäkerheten och valhemligheten äventyras. Med beaktande härav hava de sakkunniga undersökt, huruvida tillfälle skulle kunna beredas den som på grund av sjukdom är förhindrad att personligen inställa sig i vallokal och icke kan använda sig av den för äkta make avsedda möjligheten att rösta genom valsedelsförsändelse att ändock utöva sin rösträtt. Härvid uppkomma emellertid åtskilliga spörsmål, som kräva en närmare granskning.

Vad till en början angår begreppet sjukdom kan detta icke alltid med säkerhet avgränsas från andra tillstånd. Det avgörande i detta sammanhang är att en person på grund av sitt hälsotillstånd är urståndsatt att personligen inställa sig vid valförrättning. Även invaliditet och ålderdomssvaghet synas därför i vissa fall böra i förevarande avseende hänföras till sjukdom. Framhållas må att jämväl sinnessjukdom och liknande tillstånd kunna utgöra hinder för personlig inställelse. Att undantaga sådana sinnessjuka personer, vilka icke äro omyndigförklarade, från möjligheten att utöva sin rösträtt kan visserligen synas önskvärt men torde möta svårigheter särskilt i fråga om de personer, som icke vårdas å sjukvårdsanstalter. Med hänsyn till smittorisken torde det icke heller vara lämpligt, att den som lider av epidemisk sjukdom beredes möjlighet att deltaga i val.

Då det gäller annan än den som är intagen å sjukvårdsanstalt, kan ofta uppstå tveksamhet, huruvida han på grund av sjukdom är förhindrad att iakttaga personlig inställelse vid valförrättning. Om det icke skulle erfordras, att sjukdomshindret bestyrkes på tillförlitligt sätt, skulle en för sjuka personer särskilt avsedd röstningsmetod kunna i stor utsträckning obehörigen användas av personer, vilka av bekvämlighetsskäl eller annan orsak icke vilja åsamkas det besvär och den tidsspillan inställelse i vallokal medför. Att röstning i största möjliga utsträckning äger rum i vallokalerna är av betydelse för valintresset, varjämte, om röstning i annan ordning skulle ske i större omfattning, de preliminära röstsammanräkningarna komma att innebära ett mindre tillförlitligt uttryck för valutgången.

Till bestyrkande av sjukdomshindret bör i första hand ifrågakomma intyg av läkare. I ett mycket stort antal fall skulle emellertid svårighet eller omöjlighet föreligga att anskaffa sådant intyg, som ju bör avse förhållandet å valdagen. Varken på landsbygden eller i städer och andra samhällen skulle läkarna i allmänhet medhinna att verkställa erforderliga undersökningar och utfärda intyg beträffande alla dem som skulle kunna antagas begagna sig av en möjlighet att rösta utan personlig inställelse. Anskaffandet av läkarintyg skulle även medföra jämförelsevis stora kostnader, och om dessa icke skulle ersättas av allmänna medel, vilket knappast kan ifrågasättas, skulle mindre bemedlade personer komma i sämre ställning än övriga.

Att till bestyrkande av sjukdomshinder anlita andra kvalificerade intygsgivare än läkare synes icke lämpligen kunna ske, eftersom svårighet skulle uppkomma att erhålla tillräckligt stort antal sådana personer samt även detta skulle medföra stora kostnader.

På grund härav synes endast den möjligheten återstå, att sjukdomshinder intygas av en ojävig person. Att fordra intyg av flera personer torde i åtskilliga fall möta praktiska svårigheter. Som trovärdigheten av sådant intyg i många fall torde kunna ifrågasättas, böra emellertid farhågorna för att röstningsmetoden skulle användas på obehörigt sätt icke underskattas.

I överensstämmelse med vad som gäller beträffande valedelsförsändelse av äkta make skulle röstningen kunna tänkas tillgå så, att väljaren frivilligt inlägger sin valededel i ett innerkuvert och tillsluter detta samt därefter i närvaro av ett ojävigt vittne inlägger innerkuvertet i ett ytterkuvert, vilket omedelbart därpå tillslutes av väljaren. En å ytterkuvertet anbragt förklaring att sålunda tillgått skulle därefter egenhändigt undertecknas av väljaren, varefter vittnet skulle å ytterkuvertet intyga, att väljaren egenhändigt undertecknat nämnda förklaring och på grund av sjukdom är förhindrad att personligen inställa sig vid valförrättningen.

Det säkraste sättet för valedelsförsändelsens överbringande till sammanräkningsmyndigheten synes vara, att försändelsen avhämtas av därtill särskilt förordnad person, vilket dock med hänsyn till arbetsmängd och kostnader icke torde böra ifrågakomma. Att därtill anlita nära anhörig, såsom fader, moder, barn eller syskon, synes icke heller lämpligt, eftersom i åtskilliga fall sådan anhörig icke finnes eller, där så är fallet, denne icke har tillfälle att besöka den sjuke. Därjämte skulle svårighet förefinnas att styrka släktskapsförhållandet. I stället torde försändelsen böra avlämnas genom vittnets försorg. Härvidlag må dock framhållas, att en avsevärd risk skulle föreligga, att politiska partier skulle anordna organiserad insamling av röster, varvid obehörig påverkan av väljarna skulle kunna förekomma. Till undvikande därav borde den person, som anlitas såsom vittne, icke hava rätt att avlämna mera än en valedelsförsändelse eller, om väljaren är gift, jämväl valedelsförsändelse av andra maken. Att en sådan föreskrift iakttoges skulle dock icke kunna nöjaktigt kontrolleras. För att förhindra att såsom vittne skulle anlitas någon som icke kan anses fylla därför erforderliga kvalifikationer, borde vidare, i likhet med vad förhållandet är beträffande valedelsförsändelse av äkta make, försändelsen icke få avlämnas av annan än den som är röstberättigad vid det ifrågavarande valet.

Sistnämnda förhållande skulle, om valedelsförsändelsen skulle avlämnas vid valförrättningen i väljarens hemort, föranleda till att såsom vittne i allmänhet endast skulle kunna anlitas den som är röstberättigad i samma valdistrikt, enär eljest särskilt bevis om vittnets rösträtt skulle behöva anskaffas. Det skulle även kunna tänkas, att avlämnandet i stället skulle ske å postanstalt, vilket åtminstone borde få förekomma, för den händelse väljaren vistas å annan ort än den där han är röstberättigad. Vid sådant avlämnande skulle de för röstning å postanstalt gällande bestämmelserna tillämpas. Således skulle för väljaren utfärdat röstlängdsutdrag överlämnas till röstmottagaren eller, om sådant icke längre skulle erfordras vid röstning å postanstalt, annan handling företes till styrkande av väljarens identitet, varjämte den som avlämnar försändelsen torde böra legitimera sig och möjligen

även visa, att han är röstberättigad vid valet. Att endast avlämna försändelsen till vanlig postbefordran synes icke böra ske. För sådant fall skulle nämligen med all sannolikhet åtskilliga försändelser icke komma att befordras till rätt sammanräkningsmyndighet eller svårighet uppstå att återfinna väljaren i röstlängden.

Beträffande sjuka personer föreligga jämförelsevis ofta omständigheter, som giva vid handen, att av dem företagna åtgärder icke stå i överensstämmelse med deras vilja, förorsakat av sjukdomstillståndet eller av beroende ställning i förhållande till personer, som handhava deras vård. På grund därav måste en betydande risk förefinnas, att obehörig påverkan av sjuka väljare skulle äga rum, vilket även skulle kunna ofördelaktigt inverka på deras hälsotillstånd. Icke heller skulle kravet på valhemlighetens bevarande alltid kunna upprätthållas, eftersom många sjuka personer torde vara i behov av biträde vid anordnande av en valedelsförsändelse. Det synes icke vara genomförbart att vidtaga särskilda åtgärder till förebyggande av dessa olägenheter, åtminstone icke då det gäller personer, vilka ej vårdas å sjukvårdsanstalter. Om sjuka personer beredas möjlighet att utöva sin rösträtt, kan man icke heller bortse från den därigenom ökade risken att röstning i den sjukens namn skulle kunna ske utan dennes medverkan. Likaså skulle obehöriga åtgärder kunna vidtagas med den av väljaren anordnade försändelsen under tiden till dess densamma avlämnats vid valförrättningen eller å postanstalten.

Det kan visserligen göras gällande, att bestämmelserna om valedelsförsändelse av äkta make icke utesluta möjligheten till obehörig påverkan eller andra obehöriga åtgärder men att denna röstningsmetod ändock visat sig fungera på ändamålsenligt sätt. Beträffande sådan valedelsförsändelse föreligger dock ett visst skydd mot obehöriga åtgärder därutinnan, att försändelsen skall avlämnas av andra maken. Även vid anordnandet av sådana försändelser förekomma emellertid missbruk, såsom att röstberättigade förmått rösta medelst valedelsförsändelser, vilka tillhandahållits dem med på förhand gjorda namnteckningsbevitningar. Vid valedelsförsändelse av sjuk person måste risken för missbruk bliva avsevärt större.

För att sjuka personer skulle på angivet sätt kunna utöva sin rösträtt skulle erfordras, att nya typer av kuvert tillhandahållas allmänheten. Detta skulle dock medföra, att förväxling skulle kunna ske med de kuvert, som användas för valedelsförsändelse av äkta make, och sålunda föranleda kassation av valedlar, som avgivits icke blott av sjuka personer utan även av äkta makar. Till undvikande därav skulle i stället kunna tänkas, att sistnämnda kuverttyper erhålla sådan text, att desamma kunna användas jämväl för valedelsförsändelse av sjuka personer, ehuru även detta skulle medföra vissa nackdelar.

På grund av nu anförda omständigheter hava de sakkunniga funnit, att allvarliga betänkligheter möta, framförallt med avseende å valsäkerheten, mot införande av särskild röstningsmetod för sjuka personer i allmänhet, och de sakkunniga kunna därför icke tillstyrka, att så sker.

Om frågan däremot inskränkes till att avse sådana sjuka personer, vilka

vårdas å sjukvårdsanstalter, skulle möjlighet föreligga att på ett mera tillfredsställande sätt lösa frågan. Detta skulle dock innebära en orättvisa, i det att valdeltagandet därigenom skulle underlättas endast för de personer, som äro intagna å sjukvårdsanstalter, men icke för dem som vårdas i hemmen. De sistnämnda torde säkerligen uppgå till större antal än de å sjukvårdsanstalter intagna.

Röstning å sjukvårdsanstalt skulle kunna ske antingen, såsom förut berörts, genom anordnande av valedelsförsändelse, som omhändertages av det därvid anlitate vittnet för vidarebefordran till sammanräkningsmyndigheten, eller ock på motsvarande sätt som vid röstning å postanstalt, vilket senare sätt synes lämpligare, då det endast gäller sådana sjuka personer, som vårdas å sjukvårdsanstalter. Röstmottagare skulle vara den eller de personer, som därtill utses förslagsvis av sjukvårdsanstaltens styresman eller av länsstyrelsen, därvid i första hand torde ifrågakomma anstaltens syssloman eller motsvarande tjänsteman. Röstmottagaren skulle å valdagen besöka de personer, som önska deltaga i valet och vilka fördenskull i förväg anskaffat röstlängdsutdrag. Väljaren skulle inlägga sin valedel i ett av röstmottagaren erhållet valkuvert, som röstmottagaren därpå skulle inlägga i det med röstlängdsutdrag försedda ytterkuvertet. Sedan väljaren tecknat sitt namn å detta ytterkuvert och röstmottagaren försett detsamma med bevis att väljaren på grund av sjukdom är förhindrad att personligen inställa sig vid valförrättningen eller, om detta icke skulle anses erforderligt, försett kuvertet med en för sjukvårdsanstalten särskilt avsedd stämpel, skulle röstmottagaren översända ytterkuvertet till vederbörande sammanräkningsmyndighet. Över de personer, vilka sålunda utövat sin rösträtt, skulle röstmottagaren föra särskild förteckning. Om kravet på röstlängdsutdrag vid röstning å postanstalt icke skulle bibehållas, skulle väljaren uppvisa föreskriven legitimationshandling samt i stället för det omnämnda ytterkuvertet användas annat för ändamålet avsett kuvert, vilket, där sammanräkningsmyndigheten icke vore känd, skulle översändas till länsstyrelsen för vidarebefordran till vederbörande sammanräkningsmyndighet.

Röstmottagning synes emellertid icke lämpligen kunna ske å samtliga sjukvårdsanstalter. Med hänsyn till smittofara böra epidemisjukhusen undantagas. Svårighet torde föreligga att verkställa desinfektion av valkuvert, särskilt å mindre anstalter. Som de flesta patienterna å epidemisjukhusen äro minderåriga, saknar denna fråga större betydelse. Att märka är dock att epidemisjukhus emellanåt nyttjas såsom lasarett. Tuberkulosanstalterna torde däremot icke böra undantagas, enär någon smittofara i detta fall knappast synes föreligga.

Vad angår sinnessjukhusen och vid andra sjukhus inrättade sinnessjukavdelningar samt därmed likartade anstalter tala rent principiella skäl för att röstning bör få äga rum där. Å dessa sjukvårdsanstalter vårdas nämligen icke blott de som äro sinnessjuka i egentlig bemärkelse och på grund därav äro eller kunna bliva omyndigförklarade, utan även ett förhållandevis stort antal personer, som endast lida av lättare nervösa åkommor. Sinnessjuka

ävensom personer, som lida av nervösa rubbningar av svårare art, böra icke, därest de äga rösträtt, beredas särskild möjlighet att utöva denna. Att skilja mellan svårare och lättare fall torde understundom möta svårigheter, och ett avgörande av denna fråga, vilket icke torde kunna anförtros annan än vederbörande läkare, skulle kunna förorsaka irritation hos patienterna och eventuellt föranleda överklagande av val. Med hänsyn till det nu sagda torde röstning icke i något fall böra få ske å sinnessjukhus och därmed likartade anstalter.

Icke heller å sjukvårdsanstalter inom fångvården synes röstning böra ske. Intagning å fångvårdsanstalt måste anses innebära ett faktiskt hinder för utövande av rösträtt. Som brev eller annat skriftligt meddelande, som avsändes av fånge, är underkastat censur, skulle, om röstning finge ske, valhemligheten icke kunna bevaras.

Enskilda sjukvårdsanstalter torde icke kunna åläggas att anordna röstmottagning. Som flera av dessa äro jämförelsevis stora, synes det emellertid önskvärt, att röstning skall kunna ske å dessa. Det torde icke vara uteslutet, att större enskilda sjukvårdsanstalter skulle åtaga sig anordnande av röstmottagning.

Beträffande vissa sjukvårdsanstalter torde svårighet föreligga att anordna röstmottagning på ett för valsäkerheten betryggande sätt, vilket särskilt gäller mindre anstalter, där i åtskilliga fall endast ett ringa antal personer vårdas. Svårighet torde även förefinnas att särskilja sjukvårdsanstalter och vissa andra inrättningar, såsom vilohem och konvalescenthem, vilka åtminstone icke alltid kunna anses såsom egentliga sjukvårdsanstalter.

Ett bestämmande av de sjukvårdsanstalter, där röstning anses böra få förekomma, torde icke kunna ske på tillfredsställande sätt. Hur bestämmandet än sker, blir detta orättvist. Om föreskrift meddelades, att röstmottagning må äga rum endast å de av stat, landsting och kommun drivna sjukvårdsanstalterna för kroppsligt sjuka med undantag av epidemisjukhusen, skulle även häri ingå åtskilliga anstalter av ringa omfattning. Skulle begränsning ske till de slag av sjukvårdsanstalter, där det största antalet sjuka vårdas, nämligen lasarett, anstalter för tuberkulossjuka och anstalter för kroniskt sjuka, skulle å ena sidan även dessa omfatta åtskilliga mindre sjukvårdsanstalter, medan å andra sidan ett antal jämförelsevis stora sjukvårdsanstalter skulle falla utanför. Att överlåta åt vederbörande länsstyrelse eller annan myndighet att för varje val bestämma, å vilka sjukvårdsanstalter röstning må äga rum, synes med hänsyn till det mycket stora antalet sjukvårdsanstalter icke lämpligen kunna ske. Ett sådant förfaringsätt skulle även kunna tillämpas olika i skilda delar av landet.

Till närmare upplysning angående antalet sjukvårdsanstalter av olika slag samt medeltalet vårdade personer per dag må här intagas följande uppgifter, hämtade ur medicinalstyrelsens och försvarets sjukvårdsförvaltnings berättelser om hälso- och sjukvården under år 1943. Epidemisjukhus, anstalter för sinnessjuka, sinnesslöa och fallandesjuka, barnsjukhus och barnsjukhem samt mindre enskilda sjukhus och sjukhem hava här icke medtagits.

	Antal anstalter	Medeltal vårdade per dag
Lasarett	102	23 331
Sjukstugor, exkl. tbc-avd.	79	1 688
Anstalter för tuberkulossjuka	101	8 231
Sanatorier för kirurgisk tuberkulos	6	898
Större enskilda sjukhus och sjukhem	12	995
Sjukhus vid försörjningsinrättningar	9	1 601
Barnbördshus	8	420
Sjukhem för kroniskt sjuka.....	92	5 543
Anstalter för vanföra, sjukavd.....	5	500
Konvalescenthem	10	344
Garnisonssjukhus	8	1 169
Summa	432	44 720

Vid röstning å sjukvårdsanstalt skulle emellanåt föreligga svårigheter beträffande valhemlighetens bevarande, då det icke alltid torde vara möjligt att till skydd därför vidtaga särskilda anordningar med skärmar eller dylikt. En del patienter skulle icke heller kunna utföra röstningen utan att erhålla biträde därmed. Vid tider med större sjuklighet skulle särskilda svårigheter kunna uppkomma för röstmottagningens verkställande på behörigt sätt.

Om röstning å sjukvårdsanstalt skulle medgivas, torde jämförelsevis stora kostnader uppkomma för anskaffande av de kuvert, som måste finnas tillgängliga å alla de sjukvårdsanstalter, där röstning kan ifrågakomma. Såsom valkuvert skulle kunna användas de nu gällande typerna, varemot de med röstlängdsutdrag försedda ytterkuverten måste erhålla delvis ändrad text. Vidare torde de personer, vilka skulle tjänstgöra såsom röstmottagare, icke kunna åläggas detta utan särskild ersättning av allmänna medel.

Att verkställa en noggrann uppskattning av det antal å sjukvårdsanstalter vårdade personer, vilka kunna beräknas använda sig av en för dem särskilt avsedd röstningsmetod, kan icke ske, enär ett flertal svårbedömbara faktorer inverka härpå. Till en början må framhållas, att åtskilliga patienter å sjukvårdsanstalter, även om dessa begränsas till de i ovan intagna förteckning omnämnda anstalterna, icke uppnått sådan ålder, att de äro röstberättigade. För en del torde rösträttshinder föreligga av andra anledningar. En icke ringa del av de å sjukvårdsanstalterna vårdade äro gifta och böra på grund därav, i den mån så kan ske, rösta genom anordnande av för äkta make avsedd valedelsförsändelse.

Enligt från statistiska centralbyrån inhämtad uppgift voro av de personer, som vid slutet av år 1942 uppnått en ålder av 22 år, omkring 62 procent gifta. Utgår man från att samtliga de patienter, som i medeltal per dag vårdas å de i nämnda förteckning upptagna anstalterna, äro röstberättigade,

skulle därav omkring 17 000 personer kunna beräknas vara ogifta. Ett jämförelsevis stort antal av dessa torde emellertid icke komma att begagna sig av en möjlighet att utöva sin rösträtt. Som antalet röstande vid de senare årens allmänna val utgjort omkring 70 procent av antalet röstberättigade, skulle ungefär 12 000 av nämnda personer kunna antagas deltaga i val, om hänsyn endast tages till den normala röstningsfrekvensen.

Valdeltagandet måste dock antagas bli ännu mindre, då det gäller å sjukvårdsanstalter intagna personer. Åtskilliga av dessa torde nämligen till följd av sin sjukdom vara oförmögna att utöva sin rösträtt eller vara mindre intresserade därav. — Avgränsningen av de fall, där röstning med hänsyn till patientens hälsotillstånd icke bör ske, torde böra ankomma på vederbörande läkare. — En del av patienterna åter, särskilt å vissa sjukvårdsanstalter, torde vara i tillfälle att utöva sin rösträtt vid valförrättning eller, om de icke vistas i sin hemort, å postanstalt. Nämnas må att inom vissa större sjukvårdsanstalter finnes postanstalt, där alltså enligt nu gällande bestämmelser icke sängliggande patienter kunna rösta, under förutsättning att de äro röstberättigade å annan ort än den där sjukvårdsanstalten är belägen, vilket är förhållandet i ett ganska stort antal fall. En ytterligare nedsättning av antalet bör ske till följd av att icke samtliga patienter äro röstberättigade.

På grund av nu angivna förhållanden torde antalet av de å sjukvårdsanstalter intagna personer, vilkas intressen skulle tillgodoses genom införande av ett nytt röstningssystem, icke komma att överstiga 10 000 utan snarare väsentligt understiga detta antal. Skulle röstning icke få ske å samtliga i ovan intagna förteckning omnämnda sjukvårdsanstalter, skulle antalet minskas ytterligare.

Då således en särskild metod, varigenom samtliga å sjukvårdsanstalter intagna röstberättigade personer beredas tillfälle att utöva sin rösträtt, såsom tidigare berörts skulle vara förenad med betydande olägenheter samt därjämte endast ett förhållandevis ringa antal personer torde komma att begagna sig av möjligheten att rösta, kunna de sakkunniga icke tillstyrka, att en dylik metod införes. Ehuru det måste anses vara ett samhällsintresse, att valdeltagandet underlättas i möjligaste mån, må likväl framhållas, att de sjuka icke tillhöra vissa samhällsgrupper eller partier utan torde vara jämnt fördelade mellan samtliga, varför deras deltagande i val icke annat än i undantagsfall skulle kunna inverka på valutgången.

Skulle en särskild röstningsmetod för sjuka personer ändock anses böra införas, torde detta, såvitt angår val till riksdagens andra kammare, icke kunna ske utan ändring av § 24 riksdagsordningen. Enligt denna bestämmelse må nämligen rösträtt ej utövas av annan valberättigad än den som, på sätt i vallagen sägs, vid valförrättning personligen sig inställer; dock att dels sådan valberättigad, som till följd av vistelse utom riket eller yrkes- eller tjänsteförpliktelse är förhindrad att iakttaga sådan inställelse, må, i den utsträckning och under de villkor som stadgas i nyssnämnda lag, före valet avgiva valseedel, dels ock äkta make må, i den ordning som stadgas i samma lag, avgiva valseedel genom andra maken, därest denna är röstberättigad.

Röstning å sjukvårdsanstalt i den ordning förut angivits torde icke kunna innefattas i stadgandet, att rösträtt skall utövas vid personlig inställelse vid valförrättning. Eftersom denna bestämmelse innebär en viss garanti för att väljaren handlar frivilligt och utan påtryckning, kan även ifrågasättas, huruvida en ändring av bestämmelsen lämpligen bör ske. Skulle röstning å sjukvårdsanstalt ske på det sätt, att röstmottagaren uppsöker väljaren, skulle större möjlighet till obehörig påtryckning förefinnas än om väljaren frivilligt inställer sig hos röstmottagaren.

Ett underlättande för sjuka personer att utöva sin rösträtt kan emellertid i viss mån åvägabringas utan ändring av nu gällande bestämmelser, nämligen genom att å större sjukvårdsanstalter inrättas ytterligare postanstalter. Enligt inhämtade upplysningar kunna sådana inrättas även för tillfälligt behov, såsom för röstmottagning å de dagar, då allmänna val äga rum. Om så sker, skulle den som är intagen å sådan sjukvårdsanstalt och har möjlighet att inställa sig hos röstmottagaren, kunna utöva sin rösträtt, därest han är röstberättigad å annan ort än den där sjukvårdsanstalten är belägen. Vid tillämpningen av en dylik röstningsmetod synes det icke vara nödvändigt, att röstmottagaren under hela tiden för röstmottagningen befinner sig å en och samma plats. Röstmottagning torde utan hinder av gällande bestämmelser kunna ske å olika platser inom sjukvårdsanstalten, dock icke så att röstmottagning sker i de rum, där de sjuka vårdas. Det torde icke heller föreligga hinder för att den sjuke på egen begäran förflyttas till den plats, där röstmottagningen äger rum, vilket dock icke torde kunna ske utan medgivande av vederbörande läkare eller personal å sjukvårdsanstalten.

Som emellertid detta röstnings sätt skulle kunna användas endast av de personer, vilka äro röstberättigade å annan ort än den där sjukvårdsanstalten är belägen, men icke av dem som tillhöra sistnämnda ort, kan ifrågasättas, huruvida icke i vallagarna bör vidtagas sådan ändring, att även de patienter, som äro röstberättigade å den ort, där sjukvårdsanstalten är belägen, kunna rösta på ändamål.

För detta ändamål torde efter det i 70 § 1 mom. lagen om val till riksdagen och 35 § 1 mom. kommunala vallagen förekommande stadgandet — innefattande rätt för den som på grund av vistelse å annan ort inom riket är förhindrad att utöva sin rösträtt vid valförrättningen för det valdistrikt, där han är i röstlängden uppförd, att å valdagen avlämna valsedel, avseende valet i valkretsen dit nämnda distrikt hör, å fast postanstalt — böra tilläggas en bestämmelse av förslagsvis följande innehåll: Finnes sådan postanstalt inrättad å sjukvårdsanstalt inom riket, må den, som där vårdas, å valdagen avlämna valsedel, som nyss sagts, å postanstalten, ändock att han vistas inom den ort, där han är i röstlängd uppförd.

I vilken omfattning röstmottagning på sätt nu nämnts skulle anordnas å sjukvårdsanstalter torde icke böra föreskrivas i vallagarna, utan denna fråga synes böra utan särskild lagbestämmelse avgöras av Kungl. Maj:t efter hörande av medicinalstyrelsen och generalpoststyrelsen. Såsom tidigare anförts möta emellertid svårigheter att på lämpligt sätt bestämma de sjukvårdsan-

stalter, där röstmottagning bör ske. De sjukvårdsanstalter, där tillfälliga postanster för detta ändamål skulle inrättas, torde dock till en början böra begränsas till sådana, där ett större antal röstberättigade personer vårdas, förslagsvis till de i ovanintagna förteckning angivna sjukvårdsanstalter, vilka hava minst 100 eller minst 200 vårdplatser. Antalet anstalter skulle i det förra fallet utgöra 136 och i det senare fallet 63, om till grund för beräkningen läggas förhållandena under år 1943. Med ledning av de erfarenheter, som därvid skulle vinnas, skulle sedermera röstmottagning kunna anordnas å ett större antal sjukvårdsanstalter. Innan erfarenheter av röstningsmetoden vunnits, torde tillfälliga postanster för röstmottagning icke böra inrättas annat än å de dagar, då allmänna val till andra kammaren samt allmänna val av landstingsmän, kommunalfullmäktige och stadsfullmäktige äga rum, men däremot icke å de dagar, då val av municipalfullmäktige och kyrkofullmäktige förrättas eller då omval eller nyval äger rum endast för någon eller några valkretsar.

Om röstning å sjukvårdsanstalter finge ske endast i nu angiven ordning, skulle de väsentligaste av de olägenheter, som eljest skulle vara förbundna med sådan röstning, icke uppkomma. Det måste dock anses tveksamt, huruvida nu berörda åtgärder med hänsyn till därmed förenade besvär och kostnader kunna anses vara av sådan betydelse för underlättande av valdeltagandet, att dessa åtgärder böra vidtagas, eftersom ett sådant röstningssätt i hudsak skulle komma att användas endast av icke sängliggande patienter å ett begränsat antal sjukvårdsanstalter. Antalet sådana patienter är olika å skilda slag av sjukvårdsanstalter men torde i regel utgöra en ringa del av dem som äro intagna där. Å vissa slag av sjukvårdsanstalter, såsom anstalter för tuberkulossjuka, torde antalet dock vara större.

För att sjuka personers deltagande i val skall i någon mån underlättas, vilja de sakkunniga emellertid förorda, att vid kommande allmänna val till andra kammaren samt allmänna val av landstingsmän, kommunalfullmäktige och stadsfullmäktige tillfälliga postanster, avsedda för röstmottagning, efter Kungl. Maj:ts närmare bestämmande å valdagen inrättas å större sjukvårdsanstalter samt att å dessa intagna personer där må utöva sin rösträtt även för det fall, att sjukvårdsanstalten är belägen inom den ort, där de äro uppförda i röstlängd.

Övriga spörsmål.

Önskemål hava framställts om underlättande av valdeltagandet för avlägset boende personer. I många fall särskilt i Norrland måste väljarna företaga långa och kostsamma resor för att kunna inställa sig vid valförrättning, och detsamma gäller emellanåt skärgårdsbefolkningen, för vilken därjämte understundom kan föreligga svårighet att infinna sig vid valförrättning på grund av otjänlig väderlek.

Vid 1925 års riksdag framfördes motionsvis förslag om införande av rätt att insända valsedel för dem som bodde längre än 5 kilometer från valloka-

len eller vilka icke kunde komma dit annat än sjöledes. I sitt av riksdagen godkända utlåtande framhöll konstitutionsutskottet, att redan det förhållandet, att förslaget stode i klar motsättning till de principer, som förut tillämpats på ifrågavarande lagstiftningsområde, enligt utskottets mening måste ingiva betänkligheter samt att, om de ditills gällande grunderna frånginges, gränserna för utövande av rätten att rösta medelst valsedel föresändelse skulle upprivas och även åtskilliga andra kategorier av väljare skulle kunna med lika fog påfordra att erhålla möjlighet till röstning på sådant sätt.

År 1927 verkställdes inom justitiedepartementet en utredning angående åtgärder i ändamål att underlätta valdeltagandet för avlägset boende valmän å landsbygden. Denna fråga överlämnades till samma år tillkallade vallagstiftningssakkunniga, vilka föreslogo utsträckning av tiden för röstavlämningen till två dagar såsom det enda verksamma medel att främja ifrågavarande syfte, vilket lämpligen kunde ifrågakomma. I anledning härav framlades år 1928 proposition (nr 178) med förslag om ändring av § 17 riksdagsordningen i syfte att undanröja det hinder för en dylik reform, som formuleringen av denna paragraf reser. Propositionen avlogs emellertid av riksdagen.

I en vid 1943 års riksdag inom andra kammaren väckt motion (nr 153) föreslogs, att de som bodde avlägset från vallokalerna ävensom de som icke kunde komma till dessa på annat sätt än sjöledes skulle erhålla rätt att före valdagen rösta å postanstalt. I sitt utlåtande (nr 10) över denna motion anförde konstitutionsutskottet, att det knappast vore möjligt att i en lagtext närmare precisera den kategori väljare, som avsåges med motionen, samt att ett tillmötesgående av motionens önskemål skulle medföra, att en betydande del av väljarkåren komme att tillerkännas rätt att rösta å postanstalt under ett större antal dagar, vilket skulle framstå som en genomgripande ändring av gällande valsystem, varför emellertid bärande skäl icke förebragts. På utskottets hemställan avlogs motionen av riksdagen.

Enligt nu gällande bestämmelser äger den som på grund av vistelse utom sin hemort är förhindrad att rösta vid valförrättningen där, i stället å valdagen avlämna sin valsedel å postanstalt utom hemorten. Som dessa bestämmelser avse även tillfällig vistelse å annan ort, synas bestämmelserna icke böra utgöra hinder för att en person, som bor på långt avstånd från sin vallokal men nära en postanstalt utanför valdistriktet, å valdagen begiver sig till denna postanstalt och där avlämnar sin valsedel, under förutsättning att vistelsen å sistnämnda ort utgör hinder för honom att inställa sig i vallokalen.

Det kan emellertid även förekomma fall, då en person bor närmare en postanstalt inom valdistriktet än vallokalen. Att generellt utsträcka rätten att rösta å postanstalt till att avse jämväl postanstalt, som är belägen inom väljarens valdistrikt, torde dock icke böra ske. Röstning i sådan ordning skulle nämligen då kunna ske i mycket stor utsträckning, särskilt inom större orter, trots att något hinder för inställelse vid valförrättning icke förefunnes, och röstmottagaren skulle då bliva nödsakad att närmare pröva om sådant hinder föreläge, vilket emellanåt skulle kunna föranleda, att röstning förvägrades.

Vistelse å annan ort än hemorten torde däremot i regel innebära sådant hinder, och detta behöver därför i allmänhet icke särskilt prövas.

Röstning å postanstalt inom valdistriktet skulle möjligen kunna tillåtas beträffande vidsträckta valdistrikt för personer, som bo på mycket långt avstånd från vallokalen. Ett närmare bestämmande härav i lagtext synes dock svårigen kunna ske, varför, om rätt till sådan röstning skulle införas, medgivande därtill i stället torde böra lämnas av vederbörande länsstyrelse, där så anses vara av behovet påkallat. Även detta skulle dock möta praktiska svårigheter, och tillämpningen därav skulle kunna bli mycket olikartad i skilda delar av landet.

Till belysande av förevarande fråga må här lämnas vissa uppgifter angående antalet valdistrikt och postanstalter i riket.

Vid 1944 års andrakammarval uppgick antalet valdistrikt till 5 237, därav 4 356 på landsbygden och 881 i städerna. Indelning i valdistrikt var vanligare i Norrland med dess fåtaliga men vidsträckta kommuner än i landet i övrigt.

Antalet postanstalter av de slag, varom här är fråga, utgjorde vid 1944 års utgång 4 283, därav 236 postkontor, 213 postexpeditioner och 3 834 poststationer. Inom landskommunerna voro belägna 53 postkontor, 130 postexpeditioner och 3 640 poststationer eller sammanlagt 3 823 postanstalter av dessa slag.

En del landskommuner saknade postanstalt, men dessa voro till största delen små. I det tätt befolkade Skåne var t. ex. nära en tredjedel av landskommunerna utan postanstalt inom respektive områden, medan i nordligaste Sverige varje landskommun var försedd med postanstalt och flertalet med ett jämförelsevis stort antal. Det största antalet postanstalter uppvisade sålunda, inom Norrbottens län, Gällivare med 27, Jukkasjärvi med 24 och Nederluleå med 19 postanstalter samt, inom Västerbottens län, Lycksele med 22 samt Skellefteå landskommun och Vilhelmina med vardera 20 postanstalter. Till jämförelse må anföras, att nu nämnda kommuner även voro indelade i ett stort antal valdistrikt, nämligen Gällivare 16, Jukkasjärvi 17, Nederluleå 15, Lycksele 33, Skellefteå landskommun 30 och Vilhelmina 40. Vidare må nämnas, att av de nordligaste länen Västernorrlands län hade 232 postanstalter och 249 valdistrikt, Jämtlands län 210 postanstalter och 179 valdistrikt, Västerbottens län 251 postanstalter och 451 valdistrikt samt Norrbottens län 260 postanstalter och 222 valdistrikt.

Av de nu anförda uppgifterna torde framgå, att i de nordligaste länen vallokaler i allmänhet finnas till sådant antal, att ett medgivande att rösta å postanstalt i stället för i vallokal i stort sett icke skulle medföra någon lättnad för väljarna.

Personer, som endast sjöledes kunna inställa sig i vallokalen, hava för närvarande rätt att före valdagen rösta å postanstalt, under förutsättning att de tillhöra besättning eller annan personal å fartyg eller personalen vid tull- eller lotsverket samt till följd av tjänstens utövning äro förhindrade att utöva sin rösträtt å valdagen. Att på samma sätt underlätta valdeltagandet för andra

personer, som måste anlita båtlägenhet för att kunna inställa sig vid valförrättning, synes icke böra ske. Även härvidlag föreligga svårigheter att på lämpligt sätt avgränsa den kategori personer, som skulle komma i åtnjutande av denna förmån.

En utvidgning av rätten att rösta å postanstalt skulle vidare innefatta ett avsteg från principen, att röstning i största möjliga utsträckning bör ske å valdagen i valdistriktets vallokal, och skulle kunna medföra, att antalet valdistrikt minskades i syfte att nedbringa kommunernas kostnader för valen. De sakkunniga vilja framhålla angelägenheten av att för underlättande av valdeltagandet för avlägset boende personer åtgärder i stället vidtagas för utökning av antalet valdistrikt. Då annat lämpligt sätt för vinnande av detta syfte icke synes föreligga, kunna de sakkunniga icke i förevarande hänseende förorda ändring av gällande bestämmelser.

Förslag har vidare framställts om att den som vistas å annan ort än hemorten skulle äga avlämna sin valedel icke å postanstalt utan i vallokal å den ort, där han vistas, vilket skulle utgöra en fördel dels för dem som vistades närmare en vallokal än en postanstalt, dels ock därigenom att röstning skulle kunna ske under hela den tid valförrättning i orten påginge. Ett sådant förfaringsätt skulle emellertid innebära en återgång till det vid andra-kammarval tidigare gällande systemet med röstning vid valförrättning i främmande valdistrikt, vilket system ansetts icke böra införas vid kommunala val och vilket dessutom i olika avseenden ansetts underlägset metoden med röstning å postanstalt. Att jämsides med röstning å postanstalt tillåta röstning vid valförrättning i främmande valdistrikt skulle även göra valapparatens mera invecklad.

Av samma skäl torde icke heller särskild röstavlämning i större städer, såsom ifrågasatts, böra ske inför magistratens deputerade.

De sakkunniga vilja således i dessa avseenden icke föreslå någon ändring av vad som nu gäller.

I fråga om vilka personer, som böra hava rätt att rösta före valdagen, har önskemål framställts, att till de yrkesgrupper, som för närvarande äga denna rätt, borde hänföras även telegrafverkets personal. Som emellertid de som tillhöra denna personal, i motsats till de yrkesgrupper, som tillerkänts rätt att rösta före valdagen, icke annat än i undantagsfall torde hava sådan tjänstgöring å de dagar, sön- eller helgdagar, då val äga rum, att de till följd av tjänstens utövning äro förhindrade att utöva sin rösträtt å valdagen, synes enligt de sakkunnigas uppfattning, särskilt med hänsyn till möjligheten att å valdagen rösta å postanstalt, någon utvidgning av yrkesgrupperna till att omfatta nämnda personal icke böra ske. Även personer tillhörande andra yrkesgrupper kunna understundom anses vara till följd av tjänstens utövning förhindrade att rösta å valdagen. Att utvidga kretsen av dem som hava rätt att rösta före valdagen utöver de fall, där synnerliga skäl därtill föreligga, synes olämpligt även med hänsyn därtill, att valdagen därigenom

skulle kunna berövas sin speciella karaktär och intresset för valen minskas. Röstning bör givetvis som regel äga rum å valdagen, och undantag härifrån bör medgivas endast där verkligt hinder föreligger att utöva rösträtten å nämnda dag.

Det föreslagna sloandet av uppdelningen i två kategorier av dem som äga rösta å postanstalt, varigenom samma bestämmelser skulle gälla för röstning å postanstalt såväl före som å valdagen, torde enligt de sakkunnigas uppfattning icke kunna ske. Röstning å valdagen bör vara det primära, även då det gäller röstning å postanstalt, och endast då hinder för röstning å valdagen föreligger bör röstning dessförinnan få ske.

Vad angår tiden för postanstalts öppethållande för röstmottagning stadgas i kommunala vallagen, att röstmottagning å postanstalt vid kommunalval skall äga rum under den tid postanstalten hålles öppen för allmänheten, å valdag dock minst en timme. I 1944 års proposition (nr 10) om införande vid andrakammarval av rätt att rösta å postanstalt föreslogs, att samma bestämmelse skulle gälla även vid dessa val, samt anfördes därom bland annat följande:

Det är otvivelaktigt av stor betydelse att tillräcklig tid för röstning å postanstalt står de röstberättigade till buds. Såsom av den sakkunniges utredning framgår är emellertid behovet av öppethållande synnerligen växlande vid de olika postanstaltern. Vid 1942 års kommunalval förekom vid ett stort antal postanstalter — därav 1 275 poststationer — över huvud taget icke någon röstning, och vid ytterligare ett avsevärt antal skedde röstning i allenast obetydlig omfattning. Å andra sidan visa erfarenheterna från sagda val att å vissa orter ett påtagligt behov föreligger av utsträckt tid för postanstalternas öppethållande å valdag. Det synes icke ändamålsenligt att söka tillgodose detta behov på det sätt att för alla postanstalter och således även de minsta, oavsett om där kan beräknas förekomma röstning i nämnvärd utsträckning, föreskrives en längre minimitid för öppethållande än den nu i kommunala vallagen stadgade tiden av en timme. I stället bör utsträckning av den normala tiden för öppethållande genomföras vid de postanstalter varest behov däraf finnes föreligga. För detta ändamål torde böra verkställas närmare utredning genom generalpoststyrelsens försorg.

I sitt utlåtande (nr 2) över propositionen yttrade konstitutionsutskottet bland annat följande:

Utskottet anser det angeläget, att det redan i själva lagtexten fastslås som huvudregel, att postanstalt å valdagen skall hållas öppen minst två timmar, av vilka en bör förläggas före kl. 11 fm. och en efter kl. 1 em. Från en sådan bestämmelse bör Kungl. Maj:t på särskilda skäl kunna meddela undantag, dock att postanstalt å valdagen alltid skall hållas öppen för röstmottagning minst en timme. Ett stort antal, framförallt mera avlägset liggande postanstalter finnes nämligen, vid vilka någon poströstning törhända ej alls eller i varje fall endast i mycket ringa utsträckning kommer att äga rum, ett förhållande som särskilt kan inträffa, då ett val till andra kammaren icke förrättas i hela riket utan endast i viss valkrets.

I enlighet med utskottets av riksdagen godkända hemställan föreskrefs i lagen om val till riksdagen, att vid val till andra kammaren röstmottagning å postanstalt skulle äga rum under den tid postanstalten hålles öppen för all-

mänheten, å valdag dock minst en timme före klockan 11 förmiddagen och en timme efter klockan 1 eftermiddagen, samt att, där särskilda skäl därtill äro, Kungl. Maj:t må begränsa tiden för röstmottagning å valdag till den tid postanstalt hålles öppen för allmänheten, dock minst en timme.

Vid 1942 års kommunalval höllos ett flertal postanstalter å den dag, då valen av landstingsmän, kommunalfullmäktige och stadsfullmäktige förrättades, öppna under längre tid än den stadgade minimitiden av en timme, men med hänsyn till därmed förenade besvär och kostnader ägde extra öppethållande icke rum annat än där så ansågs av behovet påkallat. Vid andrakammarvalen år 1944 höllos däremot samtliga postanstalter å valdagen utöver vanlig öppethållningstid öppna för röstmottagning klockan 10—11 förmiddagen och klockan 3—4 eftermiddagen, varjämte ett flertal postanstalter höllos öppna under ännu längre tid. Någon begränsning av den föreskrivna tiden av två timmar skedde icke i något fall. Den tid postanstalterna höllos öppna vid sistnämnda val torde hava väl tillgodosett väljarnas intresse i förevarande hänseende. En begränsning av tiden för öppethållandet kunde emellertid i åtskilliga fall hava ägt rum utan att föranleda någon olägenhet.

Om bestämmelserna om tiden för postanstalts öppethållande vid kommunala val skulle helt anpassas efter föreskrifterna i lagen om val till riksdagen, skulle vid samtliga kommunala val postanstalterna å valdag, där Kungl. Maj:t icke annat bestämt, hållas öppna minst två timmar, förlagda till olika tider på dagen. Ehuru det i och för sig skulle vara lämpligt med samma bestämmelser för alla val, skulle en sådan åtgärd emellertid för de kommunala valens vidkommande i åtskilliga fall vara helt och hållet onödig samt föranleda avsevärda kostnader. Förutom de allmänna valen av landstingsmän, kommunalfullmäktige och stadsfullmäktige, vilka val förrättas å en och samma dag, förekomma nämligen å särskilda dagar allmänna val av municipalfullmäktige och kyrkofullmäktige, varjämte ett jämförelsevis stort antal icke allmänna val förekomma, såsom omval och val i nybildade kommuner. Att för de icke allmänna kommunalvalen föreskriva samma öppethållningstider som vid andrakammarval torde få anses uteslutet, och även beträffande de allmänna valen av municipalfullmäktige och kyrkofullmäktige torde en sådan åtgärd icke vara erforderlig. Det synes icke heller ändamålsenligt att beträffande dessa val överlämna åt Kungl. Maj:t att medgiva begränsning av öppethållningstiden. Däremot anse de sakkunniga, att postanstalterna å den dag, då allmänna val av landstingsmän, kommunalfullmäktige och stadsfullmäktige förrättas, böra hållas öppna för röstmottagning i enlighet med de bestämmelser, som i detta avseende gälla för andrakammarval.

Att såsom föreslagits föreskriva, att postanstalt å valdag skall hållas öppen under samma tider som valförrättning inom valdistriktet pågår, torde icke böra ske.

Vid de val, där röstning å postanstalt förekommit, har ett jämförelsevis stort antal valsedlar blivit kasserade på grund av att vid röstningen av misslag använts valkuvert av felaktigt slag, nämligen innerkuvert för valsedelsförsändelse av äkta make, i stället för de för röstning inför röstmotta-

gare avsedda valkuverten. Till undvikande härav har föreslagits, att användande av valkuvert av felaktigt slag icke skall föranleda kassering därav eller att vid röstning inför röstmottagare skall användas valkuvert av samma typ, som begagnas för valsedelsförsändelse av äkta make.

Vidare har i syfte att för väljarna underlätta förfarandet vid röstning å postanstalt ifrågasatts, att för sådan röstning avsett valkuvert skall tillställas väljaren, innan denne inställer sig å postanstalten för att rösta, samt att väljaren skall på förhand inlägga sin valsedel i valkuvertet och eventuellt även, innan röstningen sker, inlägga valkuvertet i det med röstlängdsutdrag förseddä ytterkuvertet. Valkuvert skulle dock tillhandahållas jämväl å postanstalterna för att användas av dem som icke i förväg erhållit valkuvert, och väljaren skulle äga rätt att inlägga valsedeln i valkuvertet först vid besöket å postanstalten.

Anledningen till att valkuvert för röstning å postanstalt enligt gällande bestämmelser icke må utlämnas på förhand är att man därigenom velat i viss mån tillskapa en garanti för att väljarna utan obehörig påverkan skola fritt avgiva sina röster. Om valkuvert skulle finnas tillgängliga för allmänheten före röstningen, skulle det nämligen kunna inträffa, att tillslutna valkuvert med på förhand inlagda valsedlar skulle kunna tillställas osjälvtändiga väljare, vilka efter påtryckning skulle avlämna dessa vid röstningen.

Till förhindrande av sådant förfaringssätt vid röstning i vallokal gällde tidigare, att såsom valkuvert endast fick användas sådant kuvert, som utlämnades vid valbordet och därvid försågs med stämpel, utvisande det valdistrikt där röstningen ägde rum. Vid den kommunala vallagens införande år 1930 avskaffades visserligen bestämmelsen om denna stämpling vid de kommunala valen i de fall, då preliminär röstsammanräkning skulle verkställas, men bestämmelsen återinfördes år 1932 med anledning av att obehörig påtryckning på angivet sätt förekommit. I samband med att bestämmelser infördes i vallagarna om rätt att rösta å annan ort än hemorten, avskaffades åter föreskriften att valkuvert skulle stämplas med valdistriktets namn, men i stället stadgades, i syfte att förhindra obehörig påverkan, att samtliga valkuvert skola tillhandahållas genom statsverkets försorg och förses med särskild ändamålsbeteckning samt att valkuvert icke få av valförrättare eller röstmottagare utlämnas annat än till väljare i samband med att röstning äger rum. Valsedeln kan således icke på förhand inläggas i valkuvertet, utan detta skall ske å särskild plats i röstningslokalen.

Såsom undantag härifrån gäller, att äkta make må under vissa förutsättningar på förhand anordna valsedelsförsändelse, därvid väljaren utan att inställa sig vid valförrättning eller röstmottagning äger utfå för detta ändamål avsett valkuvert. Härvidlag finnas emellertid särskilda säkerhetsföreskrifter meddelade, i det att väljaren skall i närvaro av ett ojävigt vittne inlägga valkuvertet i ett ytterkuvert, varjämte en å ytterkuvertet anbragt förklaring och ett därå befintligt vittnesintyg skola undertecknas av väljaren respektive vittnet. Trots dessa föreskrifter har det dock inträffat, att den som anordnat valsedelsförsändelse i sitt handlande obehörigen påverkats av annan person.

Skulle för röstning å postanstalt avsedda valkuvert, vilka i fråga om andra-kammarval även må användas vid röstning i vallokal, utlämnas till väljarna på förhand, skulle det förut nämnda skyddet mot obehörig påverkan försvinna såväl i vad avser röstning inför röstmottagare som beträffande röstning vid valförrättning. Skulle i stället såsom valkuvert vid röstning inför röstmottagare användas valkuvert av samma slag som begagnas för valsefelsförsändelse av äkta make, skulle förhållandet bliva detsamma i fråga om röstning inför röstmottagare.

Att på förhand även inlägga valkuvertet i det med röstlängdsutdrag förseddä ytterkuvertet synes ännu mindre böra tillåtas. För sådant fall skulle dessutom åtskilliga felaktigheter med all säkerhet förekomma, särskilt vid kommunalval, där t. ex. oriktigt angivande av valbeteckning å valkuvert kan föranleda kassering därav.

På grund av vad nu anförts bör enligt de sakkunnigas uppfattning eftergivande av kravet på användande vid röstning inför röstmottagare av valkuvert av för ändamålet särskilt avsett slag icke ske, och valkuvert böra icke heller på förhand utlämnas till väljarna. Kassering till följd av användande av felaktigt slag av valkuvert synes icke kunna förebyggas eller motverkas på annat sätt än genom skärpt uppmärksamhet från röstmottagarnas sida samt genom meddelande av anvisningar åt väljarna, och förfarandet vid röstning å postanstalt torde icke i förevarande hänseende kunna underlättas annorledes än genom utökning av antalet röstmottagare, där så kan anses erforderligt.

Sammanfattning av de sakkunnigas yttranden.

De sakkunniga hava såsom sin uppfattning uttalat, att den nu gällande metoden med företeende av röstlängdsutdrag vid röstning å postanstalt, beskickning och konsulat icke kan ersättas med ett system, där väljaren endast skulle hava att till röstmottagaren lämna vissa uppgifter utan att därvid förete särskild handling.

Med hänsyn till de olägenheter, som äro förbundna med kravet på företeende av röstlängdsutdrag, hava de sakkunniga emellertid undersökt, huruvida röstlängdsutdraget skulle kunna ersättas med det av folkbokföringskommittén föreslagna medborgarkortet. Ehuru de sakkunniga kommit till den uppfattningen, att röstlängdsutdrag i vissa avseenden är att föredraga framför medborgarkort, hava de sakkunniga likväl, för att tillmötesgå framställda krav på underlättande av valdeltagandet, ansett sig kunna förorda en övergång till användande av medborgarkort vid röstning, dock under förutsättning att detta kommer att innehålla vissa närmare angivna uppgifter. Som beslut ännu icke fattats om införande av medborgarkort samt i allt fall medborgarkort icke torde vara utfärdade före de kommunala valen år 1946, hava de sakkunniga ansett, att frågan om röstlängdsutdragets ersättande med medborgarkort icke bör avgöras förrän efter dessa val.

Under förutsättning att röstlängdsutdrag skall bibehållas, hava de sakkunniga uttalat, att bestämmelsen att skriftlig ansökan om röstlängdsutdrag skall vara egenhändigt undertecknad av sökanden icke bör upphävas men att ett eftergivande av kravet på att den röstberättigade själv skall göra framställning om erhållande av röstlängdsutdrag torde kunna ske för det fall, att äkta makar önska erhålla röstlängdsutdrag, så att röstlängdsutdrag för den ena maken skulle kunna utfärdas på begäran av den andra maken. De sakkunniga hava därjämte ansett, att föreskriften att sökandens namnunderskrift å ansökan om röstlängdsutdrag skall vara bevitnad bör kunna upphävas. Vidare hava de sakkunniga funnit, att ansökan om röstlängdsutdrag under vissa förutsättningar bör, utan vidtagande av lagändring, kunna ske telefonledes eller genom telegram. Bestämmelsen om förande av särskild förteckning över ansökningar om röstlängdsutdrag och utfärdade utdrag har ansetts böra bibehållas. De ifrågasatta ändringarna av bestämmelserna om sätet för anskaffande av röstlängdsutdrag hava emellertid ansetts böra vidtagas endast för den händelse beslut om röstlängdsutdragets ersättande med medborgarkort icke skulle komma att fattas.

Beträffande frågan om rätt för sjuka personer att utöva rösträtt utan personlig inställelse hava de sakkunniga icke ansett sig kunna tillstyrka, att särskild röstningsmetod införes för sjuka personer i allmänhet eller för samtliga å sjukvårdsanstalter intagna personer. För att sjuka personers deltagande i val skall i någon mån underlättas, hava de sakkunniga emellertid förorddat, att vid kommande allmänna val till riksdagens andra kammare samt allmänna val av landstingsmän, kommunalfullmäktige och stadsfullmäktige tillfälliga postanstalter, avsedda för röstmottagning, efter Kungl. Maj:ts närmare bestämmande å valdagen inrättas å större sjukvårdsanstalter samt att å dessa intagna personer där må utöva sin rösträtt även för det fall, att de eljest icke skulle vara berättigade att rösta å postanstalt.

För att underlätta valdeltagandet för avlägset boende personer hava de sakkunniga förorddat utökning av antalet valdistrikt. Däremot hava de sakkunniga icke ansett sig kunna tillstyrka, att den som vistas å annan ort än hemorten skall äga rätt att rösta annorledes än å postanstalt, beskickning eller konsulat. Vidare hava de sakkunniga ansett, att telegrafverkets personal icke bör hänföras till de yrkesgrupper, som äga rätt att rösta före valdagen, samt att de olikartade bestämmelserna om röstning å postanstalt före valdagen och å valdagen böra bibehållas.

Vad angår tiden för postanstalts öppethållande för röstmottagning hava de sakkunniga föreslagit, att postanstalterna å den dag, då allmänna val av landstingsmän, kommunalfullmäktige och stadsfullmäktige förrättas, skola hållas öppna för röstmottagning i enlighet med de bestämmelser, som i detta avseende gälla för andrakammarval.

Slutligen hava de sakkunniga uttalat, att bestämmelserna att vid röstning inför röstmottagare skola användas valkuvert av för ändamålet särskilt avsett slag samt att valkuvert icke må på förhand utlämnas till väljarna böra bibehållas.

Über die Bedeutung der verschiedenen Arten von ...
Die wichtigste Aufgabe der ...
Die ...
Die ...
Die ...
Die ...
Die ...
Die ...
Die ...
Die ...
Die ...

Die ...
Die ...
Die ...
Die ...
Die ...
Die ...
Die ...
Die ...
Die ...
Die ...
Die ...

Die ...
Die ...
Die ...
Die ...
Die ...
Die ...
Die ...
Die ...
Die ...
Die ...
Die ...

Die ...
Die ...
Die ...
Die ...
Die ...
Die ...
Die ...
Die ...
Die ...
Die ...
Die ...

Die ...
Die ...
Die ...
Die ...
Die ...
Die ...
Die ...
Die ...
Die ...
Die ...
Die ...

Särskilt yttrande av herr Hall.

De försök, som hittills gjorts i syfte att underlätta valdeltagandet för de väljare, som av en eller annan anledning icke haft möjlighet att på valdagen inställa sig i vallokalen i det valdistrikt, där de varit uppförda i röstlängden, ha samtliga haft karaktären av experiment. De ofta återkommande lagändringarna ha i och för sig varit bevis nog för att lagstiftarna icke ansett sig vara färdiga med frågan. Och den riksdagsskrivelse, som givit anledning till den nu avslutade utredningen — antagen av riksdagen samma dag som den nuvarande lagen — ger belägg för det allmänna missnöje, som de nuvarande bestämmelserna givit upphov till.

En av de svåraste stötestenarna i den nu gällande lagen har som bekant varit röstlängdsutdraget. De besvär, anskaffandet av utdraget vållat, ha säkerligen kunnat tålas av de väljare, som ha verkligt intresse för valhandlingen. Det svåraste hindret, som skapats av villkoren om företeende av röstlängdsutdrag, har varit det att väljaren icke i tid kommit att observera att det varit nödvändigt att anskaffa sådant utdrag och att han till följd därav blivit förhindrad deltaga i valet. Det antal väljare, som stupat på denna svårighet, anges icke i någon statistik. Det finns dock anledning antaga, att de äro flera än de som blivit i tillfälle att rösta på främmande ort.

Kommittén har nu enat sig om att i stället för röstlängdsutdrag förorda begagnandet av en handling, som medborgaren icke särskilt behöver anskaffa för valtillfället, och som det kan antagas att varje väljare har till hands även om han icke vistas i hemorten. Detta dock under förutsättning att de s. k. medborgarkorten komma att innehålla vissa närmare angivna uppgifter. Då all sannolikhet talar för att så blir fallet, skulle röstlängdsutdraget kunna avskaffas i och med övergången till den nya folkbokföringen. Under sådana förhållanden finns det för närvarande icke någon anledning att fortsätta diskussionen om röstlängdsutdraget. I den mån kommitténs motiveeringar kunna anses innehålla något försvar för detta dokument, kan jag icke dela desamma.

De övriga ändringar i gällande vallagar kommittén förordar äro icke av större betydelse. Under de närmaste åren kunna mera omfattande förändringar icke genomföras med hänsyn till innehållet i § 24 riksdagsordningen, som föreskriver, att »röstträtt ej må utövas av annan valberättigad än den som, på sätt i vallagen sägs, vid valförrättningen personligen sig inställer». Undantagna från denna regel äro endast äkta make till röstberättigad, vissa yrkesmän samt personer, som vistas i utlandet. Utan en grundlagsändring

kan således icke kretsen av dessa grupper vidgas. En sådan förändring skulle tidigast kunna få verkan vid de val, som förrättas 1950. Under sådana förhållanden finns anledning att avvakta folkbokföringens genomförande innan definitiv ställning toges till detaljerna i de nya vallagarna. Deras bearbetning synes lämpligen böra anförtros åt en kommitté med fullmakt att verkställa en allmän översyn av vallagarnas samtliga bestämmelser. Det begränsade uppdrag, 1944 års vallagskommitté haft, har icke medgivit en sådan allmän översyn.

Redan nu kan emellertid principerna för en sådan bearbetning angivas.

Enligt den mening jag företräder äro våra nu gällande vallagar belastade med en mängd föreskrifter, som icke längre fylla något behov. Till dem hör utan tvivel den snäva begränsningen av möjligheterna för sjuka personer att delta i valet. Dit höra även föreskrifterna om att tre olika slag av innerkuvert skola användas, ett för dem som rösta i hemortens vallokal, ett för dem som rösta på främmande ort eller rösta före valdagen och slutligen äkta-makeförsändelserna.

Anledningen till att sjuka personer icke nu kunna beredas större möjligheter att delta i val är främst den, att principen om personlig inställelse vid valet hävdas mycket hårt av de nu gällande vallagarna. Alla förslag om uppmjukning av vallagarnas bestämmelser på denna punkt bruka också bemötas med invändningen att man icke vill gå tillbaka till den gamla och med rätta underkända »fullmaktsröstningen». I diskussionen sammanblandas därvidlag vanligen *fullmaktsröstningen* med *röstning genom ombud*, vilka dock uppenbarligen äro två helt skilda ting. Vid fullmaktsröstningen överlåter den vars rösträtt utövas bestämmanderätten över hur rösträtten skall begagnas helt på fullmaktens innehavare. Vid den ombudsröstning, som nu förekommer vid avlämnande av äkta-makeförsändelser, bestämmer den som överlämnar sin valförsändelse själv, hur rösträtten skall utövas. Ombudskapet innebär för ombudet ingen annan rätt än att bära fram försändelsen till vallokalen. Det har icke ansetts att denna anordning inneburit någon fara för valhemligheten eller risk för obehörig påverkan. Med samma säkerhet skulle en röstning genom ombud för sjuka personer kunna införas.

Det återstår då att undersöka på vad sätt detta ombudskap skulle kunna ordnas. Att kräva läkares intyg om sjukdom eller oförmåga att inställa sig i vallokalen skulle uppenbarligen bli både besvärligt och kostsamt. Sådant intyg kunde säkerligen utan större risk godkännas om det vore undertecknat av två personer eller försett med stämpel från det sjukhus, där den sjuke vårdas. Frågan om vem som skulle ha rätt att frambära sådan försändelse till vallokalen eller postanstalten kan knappast anses vara av större vikt. Att vidhålla kravet på att detta ombudskap endast skall kunna anförtros åt nära anhörig kan icke vara nödvändigt. I detta sammanhang förtjänar det erinras om att de verkliga fullmakter, som begagnas vid kommunalstämmor och kyrkostämmor, icke behöva vara underskrivna av särskilt kvalificerade vittnen och att de kunna begagnas av alla röstberättigade. Så länge denna röstningsmetod ändå är tillåten för vissa kommunala beslut — exempelvis

val av nämndemän — kan det icke anses vara orimligt, att vilken röstberättigad medborgare som helst får frambära och bevittna en försändelse, vars hela innehåll dock bestämts av avsändaren. Någon anledning antaga, att ett sådant medgivande skulle missbrukas, finnes icke. Besväret med att iordningställa försändelse och att anskaffa vittnen och ombud skulle avhålla andra än dem som äro i verkligt behov av anordningen att begagna den samma.

För de sjuka, som vårdas på sjukhus, skulle sjukhusets vanliga postförbindelse självfallet kunna begagnas för att senast dagen efter valdagen befordra de avlämnade försändelserna till ortens postanstalt.

Frågan, om huruvida röstning skall kunna ske även i vallokal för personer, som icke äro upptagna i röstlängden i valdistriktet och som icke vistas i sin hemort på valdagen, har tidigare varit föremål för prövning. Denna möjlighet fanns som bekant 1940 men avskaffades 1942, då röstmottagningen förlades till postanstalterna. Även om denna anordning i allmänhet kan anses innebära ett framsteg, har den visat sig innebära vissa olägenheter. Postanstalterna kunna icke utan mycket betydande kostnader hållas öppna lika lång tid på dagen som vallokalerna. I vissa fall har också väljaren närmare till en vallokal än till postanstalten. Att det skulle innebära en avgjord fördel om röstmottagning kunde ske både på postanstalter och i vallokalerna torde vara obestriddigt.

Mot att belasta valförrättarna i vallokalerna med skyldigheten att mottaga valkuvert jämväl av personer, som icke äro upptagna i röstlängden för samma valdistrikt, talar emellertid den omständigheten, att de icke gärna kunna åläggas att, i brådskan under pågående valförrättning, åtaga sig att fylla i kuvert åt den röstande. Fråga är emellertid om icke hela detta ansvar bör påläggas den röstande, som sålunda, oberoende om han röstar på postanstalt, på sjukhus eller i främmande Orts vallokal, borde vara skyldig att själv fylla i de erforderliga uppgifterna på valförsändelsens ytterkuvert. Röstmottagaren skulle då endast ha att granska att uppgifterna stämma med uppgifterna på medborgarkortet. För sjuka personer, som rösta genom ombud, skulle då ombudet medföra deras medborgarkort.

Anledningen till att de nuvarande vallagarna laborera med tre olika slag av innerkuvert uppgives vara i första hand behovet av att värja väljaren mot obehörig påverkan. Det anföres t. ex., att om de kuvert, som väljaren begagnar i vallokalen, skulle utlämnas till allmänheten, kunde väljaren lättare påverkas att icke fritt välja valsedel i valloken. Jag kan icke tillmäta dessa skäl någon betydelse. Så länge väljaren har rätt att i vallokalen ostörd lägga in sin valsedel i ett slutet kuvert, och sammanräkningen är så anordnad, att den icke röjer vem som avlämnat kuvertet, är valhemligheten tryggad. De försök, som före väljarens inträde i vallokalen kunna göras för att påverka honom, kan han ju göra verkningslösa just därigenom att ingen kan kontrollera, hur han röstar. De olika kuverttyperna ge emellertid nu anledning till många eljest onödiga kassationer. En enhetlig typ av innerkuvert bör därför snarast genomföras.

Frågan om vilka personer, som skola ha rätt att rösta före valdagen, kan väl icke anses ha större betydelse under normala fredsförhållanden. Det synes dock önskvärdt att då denna rätt medgivits för arbetare och tjänstemän vid kommunikationsverken i allmänhet, den även bör utsträckas till telegrafverkets personal, vilken i viss utsträckning har tjänstgöring av likartad beskaffenhet som andra personalgrupper för vilka denna möjlighet öppnats.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
Skrivelse till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Justitiedepartementet....	3
Inledning	5
Gällande bestämmelser om röstning å postanstalt, beskickning och konsulat ..	8
Statistiska uppgifter angående röstning å postanstalt, beskickning och konsulat vid 1944 års andrakammarval.....	10
Yttranden om den nya röstningsmetodens tillämpning vid 1944 års andrakam- marval	13
Frågan om röstlängdsutdragets bibehållande	19
Frågan om sättet för anskaffande av röstlängdsutdrag	32
Frågan om rätt för sjuka personer att utöva rösträtt utan personlig inställelse	34
Övriga spørsmål	45
Sammanfattning av de sakkunnigas yttranden	52
Särskilt yttrande av herr Hall	55

1911
1912
1913
1914
1915

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	Statistik till Högsta Rättshuset och Öfverstyrelsen för Sociala Läroanstaltsverksamheten
2	Indledning
3	Gällande bestämmelser om försäkring i postverket, besiktning och försäkring
4	Statistiska uppgifter angående försäkring i postverket, besiktning och försäkring
5	Vid 1911 års årsberättelse
6	Yttranden om den nya försäkringsordningen tillkommande vid 1912 års årsberättelse
7	Öfverstyrelsen
8	Frågor om tillämpningsföreskrifter för försäkring
9	Frågor om försäkring för arbetarna i försäkringsanstalt
10	Frågor om försäkring för arbetarna i försäkringsanstalt
11	Frågor om försäkring för arbetarna i försäkringsanstalt
12	Öfverstyrelsen
13	Sammanfattning av de tekniska förhållandena
14	Särskilda yttranden av Högsta Rättshuset

56. Betänkande med utredning och förslag angående läkarutbildningen. 3. Utbildningen efter medicine licentiatexamen. Heggström. 171 s. E.
57. Överarbetning av förslag angående läkarutbildningen. Heggström. 109 s. E.
58. Betänkande med förslag angående skogsvårdsstyrelserna. Marcus. 287 s. Jo.
59. Betänkande med förslag till lagstiftning om längre semester för vissa arbetstagare. Beckman. 184 s. S.
60. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 4. Skolpliktstidens skolformer. 1. Allmän organisationsplan. Idun. 184 s. E.
61. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 4. Skolpliktstidens skolformer. 3. Realskolan. Teoretisk linje. Idun. 428 s. E.
62. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. Bilaga 6. Sammanfattning av allmän organisationsplan. Idun. 35 s. E.
63. Slutbetänkande avgivet av bostadssociala utredningen. Del 1. Allmänna riktlinjer för den framtida bostadspolitiken. Förslag till läne- och bidragsformer. Heggström. 640 s. S.
64. Betänkande angående underlättande av deltagandet i allmänna val. Norstedt. 59 s. Ju.

Anm. Om särskild tryckort ej angives, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = ecklesiastikdepartementet. Jo. = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

Statens offentliga utredningar 1945

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Betänkande med förslag till utlänningslag och lag ang. ombändertagande av utlännning i anstalt eller förläggning. [1]
Straffrättskommitténs betänkande med förslag till ändringar av strafflagen för krigsnakten i vad den berör brott mot staten och allmänheten. [28]
Straffrättskommitténs betänkande med förslag till ändrad lagstiftning om ämbetsbrott av präst. [29]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Betänkande ang. dyrtorsgrupperingen. [32]
Betänkande med förslag ang. kommissionärsväsendet vid statens förvaltningsmyndigheter m. m. [34]
Betänkande ang. underlättande av deltagandet i allmänna val. [64]

Kommunalförvaltning.

Stadsplanutredningen 1942. 3. Förslag till byggnadslag m. m. [15]
Kommunindelingskommittén. 2. Betänkande med förslag till riktlinjer för en revision av rikets indelning i borgerliga primärkommuner. [38] 3. Bilagor till kommunindelingskommitténs betänkande med förslag till riktlinjer för en revision av rikets indelning i borgerliga primärkommuner. [39]

Statens och kommunernas finansväsen.

1944 års uppborädsberedningens betänkande med förslag till omläggning av uppborädsförordningen. [27]
1944 års skattesakkunniga. 1. Betänkande med förslag ang. vissa spörsmål på den allmänna kommunalbeskattningsområden. [35]
Betänkande ang. revision av kommunala fondbildningslagen m. m. [37]
Betänkande med förslag till förordning om vissa investeringsfonder m. m. [49]

Politi.

Normalbrandordning för städer, köpingar och municipalsamhällen. [18]
Normalbrandordning för landskommuner. Alternativ 1. [19] Alternativ 2. [20]

Nationalekonomi och socialpolitik.

Betänkande ang. den husliga utbildningen. [4]
Betänkande och förslag rörande effektivisering av skyddshänselvernas eftervärd m. m. [10]
Utredningar ang. ekonomisk efterfragsplanering. 8. [11] 9. [30] 10. [31] 11. [36] 12. [42] 13. [54]
Investeringsutredningens betänkande med förslag till investeringsreserv för budgetåret 1945/46 av statliga, kommunala och statsunderstödda anläggningsarbeten. [12] Bilagor. [13]
Socialpolitikens ekonomiska verkningar. [14]
Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 5. Tiden juli 1943—juni 1944. [17]
Socialvårdskommitténs betänkande. 10. Statistisk undersökning ang. folkpensionärernas bostadsförhållanden m. m. [23] 11. Utredning och förslag ang. revision av lagen om folkpensionering. [46]
Kommitténs för partiellt arbetsföra betänkanden. Bilaga nr 1. Riktlinjer för skapande av socialväsendets forskningsorganisation. [26]
Betänkande om skolmåltiderna. [47]
Betänkande om förlossningsvården. [50]
Betänkande om akademiskernas amorteringsproblem. [51]
Statistiska undersökningar kring befolkningsfrågan. [53]
Betänkande om åtgärder för beredande av vila och rekreation åt mödrar och barn. [55]
Betänkande med förslag till lagstiftning om längre semester för vissa arbetstagare. [59]
Slutbetänkande angivet av bostadssociala utredningen. Del 1. Allmänna riktlinjer för den framtida bostadspolitik. Förslag till låne- och bidragsformer. [63]

Hälsa- och sjukvård.

1941 års reumatikervårdssakkunnigas betänkande. Del 3. Utredning om reumatikervårdens utbyggande och vidtagande i övrigt av åtgärder för de reumatiska sjukdomarnas bekämpande. [41]

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

Promemoria med förslag till arrendebestämmelser för kommunal jord. [9]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Betänkande med förslag angående skogsvårdsstyrelserna. [58]

Industri.

Utredning rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande. 7. Förslag till åtgärder för livsmedelsforskningens ordnande. [6] 8. Slutbetänkande med utredning om silikatkemisk forskning och läderforskning m. m. [40]

Handel och sjöfart.

Betänkande ang. grundpenningväsendet. [24]

Kommunikationsväsen.

Betänkande med förslag till organisation av en luftfartsstyrelse m. m. [2]
Betänkande rörande Sveriges smalspåriga järnvägar. Del 1. Allmänna synpunkter. [7] Del 2. Blekingenätnets järnvägar. [8]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Betänkande med utredning och förslag ang. yrkesutbildning av sjöfolk av manskapsgrad samt åtgärder till höjande av sjöfolkets allmänna och medborgerliga bildning. [5]
Betänkande med förslag till nyorganisation av kyrkomusikerbefattningarna m. m. Del 1. [16]
Ungdomen och nöjeslivet. Ungdomsvårdskommitténs betänkande del 3. [22]
Betänkande och förslag ang. statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet. [25]
Betänkande ang. yrkesutbildningen i Norrland. [33]
1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 4. Skolpliktstidens skolformer. 1. Allmän organisationsplan. [60] 3. Realskolan. Teoretisk linje. [61] 5. Skolans betygssättning. [45] Bilaga 4. Lärjungurvalet till studielinjer med den nuvarande realskolans mål. [44] Bilaga 5. Skolungdomens vägledning till utbildning och yrke. [43] Bilaga 6. Sammanfattning av allmän organisationsplan. [62]
Naturvetenskapliga forskningskommittén. 1. Den naturvetenskapliga forskningens behov av personal, anslag och lokaler. Förslag om inrättande av ett naturvetenskapligt forskningsråd. [48]
Betänkande med förslag ang. reglering av den territoriella församlingsindelningen i Göteborg. [52]
Betänkande med utredning och förslag angående läkarutbildningen. 3. Utbildningen efter medicine licentiatexamen. [56]
Överarbetning av förslag ang. läkarutbildningen. [57]

Försvarsväsen.

Betänkande rörande särskilda åtgärder vid återförandet till civil verksamhet av till beredskapstjänstgöring inkallad personal. [3]
Betänkande och förslag rörande upplysningsverksamhet om och inom försvaret. [21]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.